

vergadering **C291**
zittingsjaar 2021-2022

Woordelijk Verslag

Commissievergadering

Commissie voor Economie, Werk, Sociale Economie,
Wetenschap en Innovatie

van 2 juni 2022

(Een aantal sprekers namen mogelijk deel via videoconferentie.)

**Vlaams
Parlement**

INHOUD

VRAAG OM UITLEG van Jeremie Vaneekhout aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over de werkbaarheidsenquête van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen – 3063 (2021-2022)	
VRAAG OM UITLEG van Caroline Gennez aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over de werkbaarheidsenquête van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen – 3076 (2021-2022)	
VRAAG OM UITLEG van Axel Ronse aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over de preventie van burn-out – 3095 (2021-2022)	
VRAAG OM UITLEG van Tom Ongena aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over het uitrollen van een beleid om burn-out bij werknemers te voorkomen – 3120 (2021-2022)	3
VRAAG OM UITLEG van Ilse Malfroot aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over de hoge inactiviteitsgraad onder niet-Europese vreemdelingen in Vlaanderen – 3128 (2021-2022)	17
VRAAG OM UITLEG van Elke Sleurs aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over het toevoegen van een Nederlandse samenvatting aan een anderstalige onderzoekspaper – 2836 (2021-2022)	23
VRAAG OM UITLEG van Andries Gryffroy aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over het VARIO-advies 'Visie op een goede beleidsmix tussen vrije en thematische steun voor O&O in Vlaanderen' – 3098 (2021-2022)	25
VRAAG OM UITLEG van Andries Gryffroy aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over een gedragscode tegen buitenlandse inmenging in onderzoek en ontwikkeling – 3099 (2021-2022)	28
VRAAG OM UITLEG van Andries Gryffroy aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over het strategisch onderzoekscentrum Flanders Make – 3105 (2021-2022)	32

VRAAG OM UITLEG van Jeremie Vaneekhout aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over de werkbaarheidsenquête van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
– 3063 (2021-2022)

VRAAG OM UITLEG van Caroline Gennez aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over de werkbaarheidsenquête van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
– 3076 (2021-2022)

VRAAG OM UITLEG van Axel Ronse aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over de preventie van burn-out
– 3095 (2021-2022)

VRAAG OM UITLEG van Tom Ongena aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over het uitrollen van een beleid om burn-out bij werknemers te voorkomen
– 3120 (2021-2022)

Voorzitter: de heer Robrecht Bothuyne

De voorzitter: De heer Vaneekhout heeft het woord.

Jeremie Vaneekhout (Groen): Minister, we starten vandaag met een vraag over een toch wel heel belangrijk thema, een thema waarmee heel velen hier in het parlement bezig zijn, wat ook blijkt uit de vragen, en dat in de samenleving en op de arbeidsmarkt toch een grote uitdaging is. Recent publiceerde de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) de resultaten van de werkbaarheidsenquête die de Stichting Innovatie & Arbeid (SIA) driejaarlijks afneemt.

De resultaten hebben betrekking op het jaar 2019, dus nog precorona, maar tonen toch een aantal heel opmerkelijke en verontrustende tendensen. 13,6 procent van de werknemers rapporteert burn-outsymptomen. Geëxtrapoleerd komt dat uit op zowat 320.000 werknemers in Vlaanderen. Dat percentage is hoger dan 3 jaar geleden, toen het 12,3 procent was, maar vooral de toename sinds 2010 en 2013, met telkens om en bij de 9,5 procent, is opmerkelijk en zorgwekkend. Wat hierbij heel sterk opvalt, is dat de curve op basis van de leeftijd verstoord is. Traditioneel bouwen burn-outsymptomen doorheen de leeftijdscategorieën op, om te pieken bij de jonge 50'ers. In 2019 kende de curve echter een dubbele piek. Net na de jonge vijftigers komen nu ook de dertigers met burn-outklachten steeds meer naar voren. Op vijftien jaar tijd groeide de groep dertigers met symptomen van een burn-out met de helft.

De gevolgen voor de arbeidsmarkt zijn uiteraard nefast. Werknemers met burn-outsymptomen zijn regelmatig en langer afwezig van de werkvloer. Ruim een kwart van hen geeft aan op zoek te willen gaan naar een andere job. Dat is toch wel een grote uitdaging. Geen enkele sector blijkt ongevoelig te zijn voor die toenemende golf van burn-outs, maar een aantal beroepsgroepen springen er wel specifiek uit. Mensen met een onderwijsfunctie en een zorgende functie lopen duidelijk het grootste risico. In het onderwijs zien we dat het gaat om pakweg een op de vijf medewerkers. Dat sluit aan bij het debat van gisteren in de plenaire vergadering. Ook bij zelfstandige ondernemers zien we dat de curve, die tussen 2007 en 2013 mooi dalend was, sindsdien weer stijgt. Een op de acht ondernemers geeft aan last te hebben van burn-outs.

Bij zowel werknemers als zelfstandige ondernemers is de werkdruk veruit de grootste risicofactor, maar ook emotionele belasting blijkt bij beide groepen

problematisch, terwijl een moeilijke relatie met de leidinggevende een trigger kan zijn bij werknemers.

Dit zijn cijfers van voor corona, maar we kunnen toch aannemen dat de hele covidcrisis de problematiek nog wel wat meer zal hebben verscherpt, zowel bij werknemers als bij ondernemers. Ook in tal van andere studies rond mentaal welzijn zagen we een toename van de problematiek, ook daar steeds met een piek bij de jongere generaties.

Minister, onze fractie maakt zich daar grote zorgen over, net als u, naar ik aanneem, en dan hebben we nog geen rekening gehouden met de impact van Zoommeetings en telewerk en alles wat daarmee samenhangt de voorbije jaren.

Vandaar onze vragen.

Hoe kijkt u naar de toename van het aantal burn-outsymptomen bij werknemers en bij ondernemers? Hoe kijkt u specifiek naar de piek bij de dertigers? Verwacht u dat dit ook na corona zal zijn gestegen bij zowel werknemers als ondernemers? Hebt u daar al cijfers over?

Welke extra initiatieven zult u als startend minister nemen om de stijgende tendens te keren? Welke initiatieven plant u specifiek voor die groep van de dertigers? Plant u specifieke sectorale initiatieven, bijvoorbeeld in samenwerking met de collega's van Onderwijs of Welzijn?

Hebt u er een zicht op wat zorgde voor een daling van de burn-outsymptomen bij zelfstandigen tussen 2007 en 2013? Wat kan dat ons leren voor de aanpak van de problematiek vandaag?

Financieel-economisch gezien, hoe groot schat u dat de totale schade van de burn-outproblematiek is op de Vlaamse economie?

De voorzitter: Mevrouw Gennez heeft het woord.

Caroline Gennez (Vooruit): Heel veel vragen van collega Vaneeckhout, waar ik mij graag bij aansluit.

Op basis van de werkbaarheidsenquête, die inderdaad al dateert van 2019, heeft de SERV toch nog eens een nieuw rapport gemaakt heel specifiek over burn-outs, die toch wel een gesel zijn, uiteraard in de eerste plaats voor de zelfstandigen en werknemers die er last van hebben, maar zeker ook voor onze arbeidsmarkt en onze economie. Dit is de situatie van voor de coronacrisis, maar er zijn wel een aantal interessante lessen uit te trekken.

De cijfers zijn aangehaald. In de periode 2014-2019 kampte 13,6 procent van de werknemers met een burn-out. Bij zelfstandigen was dat 12 procent. Net zoals bij de werkbaarheidsmonitor blijkt dat de druk het grootst is bij onderwijs- en zorgberoepen. Meer dan een op de vijf mensen, of 21,1 procent, die actief zijn in het onderwijs, kampt met symptomen. In de zorg is dat 15,2 procent, maar ik denk dat ik geen al te boude voorspelling doe als ik zeg dat die symptomen er in de coronacrisis zeker niet minder op zullen zijn geworden.

Over de symptomen gesproken, een hoge werkdruk maakt dat je tot zes keer meer kans hebt om echt tegen de muur te lopen. Een emotioneel belastende job zorgt voor drie keer meer kans op een burn-out. Andere factoren die jobs zeer zwaar maken, zijn een gebrek aan afwisseling of autonomie, een afwezige leidinggevende of het constant bereikbaar moeten zijn. De krapte op de arbeidsmarkt is uiteraard debet aan burn-outsymptomen bij de mensen die wél aan het werk zijn, maar ook

de organisatie, de interne processen en de managementstijl in een bedrijf kunnen worden aangepast om andere oorzaken van burn-outsymptomen aan te pakken.

Minister, wij hebben eigenlijk twee concrete vragen voor u. De eerste gaat over de werkbaarheidscheques. Die kunnen vandaag al worden ingezet om bedrijven meer werkbaar te maken. Het aantal gebruikte cheques blijft stijgen, maar qua schaal blijft het toch een beperkt instrument om te hanteren, ook omdat we niet weten wat de daadwerkelijke resultaten van de ingezette werkbaarheidscheques zijn. Vandaar de vraag of u naar een meer bindend instrument kijkt, met concrete doelstellingen om samen met de sectoren proactief te werken opdat een duurzame werkomgeving overal meer een feit is.

Mijn tweede vraag gaat over de re-integratietrajecten voor langdurig zieken. Uw voorgangster, minister Crevits, en federaal minister Vandenbroucke hebben nog niet zo lang geleden een samenwerkingsakkoord afgesloten om mensen die langdurig ziek zijn, met aangepaste jobs terug naar de werkvloer te begeleiden. Neemt u ook in dat kader, met het oog op werkbare jobs, initiatieven voor het aanpassen van de werkvloer, zodat langdurig zieken ook opnieuw geleidelijk meer aan het werk kunnen gaan?

De voorzitter: De heer Ronse heeft het woord.

Axel Ronse (N-VA): Eerst en vooral grote hulde aan collega Vaneeckhout, die ik heel graag verwelkom in deze aangename commissie en die de thematiek voortreffelijk heeft ingeleid.

Ik ga uiteraard alle beschouwingen en vragen die ik zelf ook ging stellen, niet herhalen. Ik zal er misschien twee aan toevoegen. Wat vrij fors opvalt, is dat uitschieters voornamelijk zorgmedewerkers zijn, mensen uit het onderwijs en laaggeschoolde zelfstandigen en ondernemers in de sectoren bouw en horeca. Het gaat soms vaak om meer dan een op de tien mensen. Dat is toch een redelijk fors probleem. We hebben het hier heel vaak over de arbeidskrapte en het tekort aan mensen, maar we moeten uiteraard evengoed zorg dragen voor de mensen die vandaag aan het werk zijn en vermijden dat die uitvallen. Wel integendeel, ideaal zou zijn dat ze heel veel positieve energie krijgen van hun werk.

Mijn vragen liggen eigenlijk in dezelfde lijn als die van de collega's. Ik wil er misschien nog een laagje bovenop leggen. Er is namelijk een VESOC-akkoord (Vlaams Economisch Sociaal Overlegcomité) in de maak. Zit daar ook iets in, specifiek rond de aanpak van het burn-outverhaal?

De voorzitter: De heer Ongena heeft het woord.

Tom Ongena (Open Vld): De collega's hebben de situatie al uitvoerig geschetst. Ik ga het allemaal niet herhalen. Maar het is wel een alarmbel die afgaat. We moeten eerlijk zijn. Afgerond ongeveer een op de acht werknemers en zelfstandigen kampt met burn-outsymptomen. Dat mogen we niet zomaar onder de mat vegen. Zoals de collega al zei, zijn dat cijfers van voor corona. We weten natuurlijk niet wat de impact van corona daarop is.

Maar er is nog een andere evolutie sinds 2019, namelijk de krapte op de arbeidsmarkt, die altijd maar prangender en prangender is geworden. We mogen vermoeden dat die cijfers niet echt verbeterd zullen zijn. Ik heb gehoord dat er vandaag een spontane staking is in Zaventem bij een van de bagageafhandelaars omdat men onvoldoende vacatures ingevuld krijgt en omdat er te weinig collega's zijn, waardoor de werkdruk nog hoger is. Die werkdruk blijkt een van de belangrijkste factoren te zijn van een burn-out. Dat blijkt heel duidelijk uit die studie.

Minister, daarom ook van mijn kant veel vragen. Ze lopen in dezelfde richting als de vragen die de collega's hebben gesteld. Ik heb misschien nog een extra vraag. We hebben nu die cijfers, maar misschien is het beter dat we proberen om meer gedetailleerd in kaart te brengen hoe het juist loopt met die burn-outsymptomen. Mijn vraag boven op de vragen die de collega's hebben gesteld, is of u initiatieven neemt om het aantal werknemers met symptomen van burn-out beter in kaart te brengen. Dat lijkt me ook belangrijk als we daar een beleid rond willen uitwerken.

De voorzitter: Minister Brouns heeft het woord

Minister Jo Brouns: Collega's, dank u wel voor de vele vragen omtrent dit uitermate belangrijk thema. Ik kom op het veld op een moment dat de arbeidsmarkt een nooit geziene krapte kent en als het ware in brand staat, maar ook aan de vooravond, gelukkig, van een nieuw belangrijk werkgelegenheidsakkoord, waarbij werkbaarheid en werkbaar werk een van de belangrijke pijlers zal zijn. Als een van mijn eerste publieke optredens mocht ik naar een landbouwbedrijf gaan en daar ging het over het welbevinden van de landbouwers. Ik heb daar het beeld gebruikt dat we ons eigen materiaal zijn, ons eigen gereedschap. Daar moet je goed zorg voor dragen. Als je gereedschap niet in orde is, dan kun je niet goed werken. In bedrijven gaat het over een heel grote gereedschapskist. Voor al dat menselijk kapitaal moet heel veel zorg worden gedragen. Dat is een heel belangrijke basisvoorwaarde in de preventie die ik wil meegeven. Ik geloof heel sterk in een hr-beleid dat daar een cruciale rol in kan spelen. De autonomie, de vrijheid, de verantwoordelijkheid die aan mensen kan en moet worden gegeven, de flexibilisering en de 'work-life balance' zijn allemaal belangrijke elementen. Alvorens concreet in te gaan op de antwoorden wil ik alvast meegeven dat dat zaken zijn die mij heel na aan het hart liggen.

Er zijn heel veel vragen, vijftien. Ik ga proberen zo exhaustief mogelijk te antwoorden. Als er onvoldoende op geantwoord wordt, dan kunt u natuurlijk via schriftelijke vragen – zoals ik dat zelf ook altijd deed – bijkomend vragen stellen, of kunnen we de SERV hier uitnodigen om een bijkomende toelichting te geven.

Het rapport toont inderdaad aan dat, hoewel nog steeds heel veel werknemers en zelfstandigen vandaag gelukkig geen last hebben van het burn-outsymptoom, de groep werkenden die ermee te kampen heeft, stelselmatig groeit. De SERV stelt dat er een beleid nodig is dat zich richt op preventie en duurzame inzetbaarheid om het symptoom tegen te gaan. Dat is een visie die ik absoluut deel.

Er is geen exhaustieve verklaring die deze negatieve trend in de hand werkt. Werkstress en burn-outklachten vormen bij uitstek een multifactorieel gegeven. Het gaat om een veelheid van oorzaken waarnaar we moeten kijken, in functie van antwoorden. Het is een samenspel van verschillende werk- en niet-werkgerelateerde factoren. Ook tussen sectoren en jobs zijn er verschillen op te merken.

Als we nader inzoomen, en grote categorieën maken van factoren, dan zien we in eerste instantie de hoogconjunctuur: we zijn met minder, en we moeten meer doen. Dat is een gevolg van de krapte op de arbeidsmarkt, die gepaard gaat met een enorme werkdruk. In het verleden was het zo dat je per vacature meestal meerdere kandidaten had. Vandaag is het net andersom en kan één kandidaat kiezen uit meerdere vacatures. De impact van de werkdruk op de werkvloer moet dus opgevangen worden. Dat is een belangrijk element om het probleem te voorkomen.

Daarnaast is er uiteraard ook de scherpe marktconcurrentie. Alles is vandaag zeer complex, er wordt steeds meer van mensen verwacht en het gaat veel sneller. Het disruptieve speelt vaak een rol: de wendbaarheid, het schakelvermogen dat van mensen verwacht wordt, is enorm. Ik heb gisteren bij het Agentschap Innoveren

en Ondernemen (VLAIO) de coronacrisis, de Brexit en nu de Oekraïne-crisis nog vergeleken met cols buiten categorie die je telkens weer moet zien te bedwingen.

Een derde factor is eerder breed maatschappelijk. Het is iets wat heel breed in de samenleving verankerd zit en helaas steeds vaker de kop op steekt bij meer en meer mensen, en dat is: een stukje verruwing in de manier waarop we met elkaar omgaan. Ik denk dat dit absoluut niet onderschat mag worden en dat de manier waarop we met elkaar omgaan, heel cruciaal is. Als je vandaag arbeidssociologisch naar bedrijfssituaties kijkt, dan zijn de grootste problemen in organisaties heel vaak toe te schrijven aan de manier waarop mensen met elkaar omgaan. Dat klinkt misschien eerder banaal, maar alle technische problemen zijn vaak op te lossen, terwijl het interpersoonlijke een heel belangrijke aandachtspunt is en een heel grote uitdaging. Er wordt verwezen naar de toenemende agressie in de samenleving. Als we kijken naar mensen in veiligheidsberoepen, en zelfs mensen in de zorg, dan zien we dat zij de laatste jaren steeds vaker geconfronteerd worden met agressie. Dat baart zorgen, en het doet inderdaad knipperlichten afgaan waarop gepast gereageerd moet worden.

Denk hierbij bijvoorbeeld aan de verruwing in de intermenselijke relaties die we bijvoorbeeld terugvinden in de assertieve houding van patiënten in de zorg of bij zeer mondige of veeleisende klanten. In een aantal gevallen mondt dit ook uit in agressie en is er sprake van grensoverschrijdend gedrag. Dit zet werknemers emotioneel onder druk. Het is een oproep naar ons allen om ons menselijker op te stellen in onze intermenselijke contacten, ook tussen collega's onderling of tussen werkgever en werknemer.

Collega Vaneekhout, de vastgestelde piek in de burn-outcijfers bij dertigers is inderdaad zorgwekkend. Daar is een sterke toename. Een pasklaar antwoord moet ik u helaas schuldig blijven, maar wat ongetwijfeld een rol zal spelen – en wat ook blijkt uit onderzoek – is de 'waardegevoeligheid' bij jonge mensen. Ze hebben vaker verwachtingen ten aanzien van de werkgever die botsen met de situatie in de praktijk. Het is in ieder geval een signaal dat ernstig genomen moet worden en dat ook bij de volgende werkbaarheidsmeting nauwgezet gevolgd moet worden.

Daarnaast moet worden opgemerkt dat de cijfers van de SERV waarover we spreken – ik denk dat het ook door collega Ongena werd bevestigd – een meting is van 2019. Ze tonen dus een onrustwekkende tendens aan die onder invloed van corona waarschijnlijk enkel maar gegroeid is. Dat konden we al vaststellen uit de grootschalige coronabevraging die Statistiek Vlaanderen vorig jaar uitvoerde. Daaruit blijkt dat 43 procent van de werknemers en 31 procent van de zelfstandigen een hogere werkdruk liet optekenen dan voor de coronacrisis.

Collega Vaneekhout, wat de beperkte maar significante daling betreft van het aandeel zelfstandigen in de risicozone voor burn-out tussen 2007 en 2013: daar kan ongetwijfeld de koppeling gemaakt worden met de macro-economische evolutie op dat moment, namelijk de plotse afkoeling van de conjunctuur tijdens de financieel-economische crisis.

Wat betreft het pakket aan vragen die betrekking hebben op de beleidsmaatregelen, van verschillende collega's: de preventie van burn-out en meer algemeen het thema 'werkbaar werk' is zoals gezegd een van de vier belangrijke pijlers. Naast activeren en opleiden op de werkvloer – opleiden wordt het nieuwe rekruteren – moeten we de mensen natuurlijk aan de slag kunnen houden, zodra ze zijn toegeleid. Dat is de component van werkbaar werk. Als de meeste knelpuntberoepen nog niet zijn ingevuld, is er als sluitstuk ook de interregionale mobiliteit of de arbeidsmigratie, waarover vandaag nog andere vragen komen.

Op de details van het akkoord kan ik hier nog niet ingaan, maar ik kan wel zeggen dat de contacten, zowel informeel als in de schoot van de regering, in de goede

richting gaan en heel constructief verlopen. We hopen dus voor het zomerreces nog te kunnen landen met een nieuw werkgelegenheidsakkoord, dat gedragen is door de verschillende partners, samen met de regering, om zo te komen tot meer gepaste antwoorden op de druk op onze arbeidsmarkt.

Collega's, de preventie van burn-outs is inderdaad een heel specifiek onderdeel van het preventiebeleid inzake psychosociale risico's, wat uiteindelijk de bevoegdheid is van mijn federale collega Dermagne. Op Vlaams niveau zijn er vooral flankerende acties. Ik heb het inleidend al gezegd, omdat ik er zelf wel een stukje ervaring in heb, dat ik heel sterk geloof in de inzet van onze personeelsdiensten. Hr-beleid is cruciaal in het voorkomen, denk ik. Zo dadelijk ook meer over de werkbaarheidscheques, want ik denk inderdaad dat we daar misschien nog meer gebruik van moeten maken, voor de bedrijven die op zoek zijn naar de juiste adviezen, begeleiding en omkadering om echt aan de slag te gaan met het welbevinden op de vloer. Het is immers effectief zo dat de manier waarop men met elkaar omgaat en zich goed in zijn vel voelen cruciaal zijn om een burn-out te voorkomen en om het vol te houden in de actueel zeer moeilijke omstandigheden.

Het actieplan werkbaar werk, u allen bekend, is tot stand gekomen met dat grote doel: werk meer werkbaar maken en dat ook zo houden, en zo dus burn-outs voorkomen. Het werd eind vorig jaar samen met de sociale partners verder aangevuld met elf nieuwe concrete en laagdrempelige acties die inspelen op actuele noden met betrekking tot werkbaar werk. Het ging hier al uitvoerig over in deze commissie op 22 februari, begreep ik.

Daarnaast is er ook het actieplan telewerk waar ik ook wel heel sterk in geloof. Voor de groep die niet actief is, de herintreders, kan telewerk natuurlijk een enorme hefboom zijn om de activering mogelijk te maken. Het gaat dan bijvoorbeeld over huismannen en -vrouwen, die op een bepaald ogenblik misschien wel in staat zijn om gedurende een, twee of misschien drie dagen per week in contractueel verband te gaan werken.

Wat betreft de re-integratie, waar u naar verwees, collega Gennez, denk ik inderdaad dat het goed is dat die samenwerkingsovereenkomst is gesloten. Vorig jaar waren er 5000 trajecten en dat willen we gestaag laten toenemen, tot maar liefst 12.000 in 2024. Dat heb ik ook al geantwoord op de actuele vraag van collega Ronse, twee weken geleden, denk ik.

Met de actualisering van het actieplan werkbaar werk hebben we de werkbaarheidscheques voor 2022 kunnen verlengen, wat in deze context op zich uiteraard goed en noodzakelijk is. Het in kaart brengen van de psychosociale risico's is een belangrijke stap voor ondernemingen om acties te kunnen uitwerken om de werkbaarheid te verhogen en ook burn-outs te vermijden. Ik denk inderdaad dat de psychosociale risicoanalyses op bedrijfsniveau in de huidige context heel belangrijk zijn.

Bedrijven kunnen ook een beroep doen op de kmo-portefeuille om aan de slag te gaan rond werkbaar werk. Ze kunnen daarvoor een tijdelijke verhoging van maximum 5000 euro krijgen voor acties rond werkbaar werk.

Aan het pakket aan mogelijkheden via de oproepen van het Europees Sociaal Fonds (ESF) hebben in totaal meer dan 350 ondernemingen deelgenomen. Dat is onder andere de ESF-oproep 'Drive', die focust op hr-begeleiding en hr-processen en -acties. Er is ook de ESF-oproep 'Anders organiseren', met een focus op het verhogen van het leer- en aanpassingsvermogen, wat op dit ogenblik uiteraard heel belangrijk is. Dat is het beeld van de iPhone die we regelmatig updaten. Als mensen actief willen blijven in deze wereld, met het huidige verwachtingspatroon, denk ik dat we nog een weg te gaan hebben wat betreft levenslang leren.

De ESF-oproep 'LeiderschapsExperiment en -Ontwikkeling' (LEO) is inderdaad ook iets wat onder de aandacht kan worden gebracht en waar heel wat bedrijven op kunnen intekenen. Het komt ook altijd weer neer op de leiderschapsstijl en de manier waarop mensen met elkaar kunnen omgaan. Ik geloof alvast heel sterk dat daar een heel belangrijk preventief luik inzit. Collega Ongena, u haalde het zeer terecht aan: ook de leidinggevende en diens houding, stijl en vaardigheden spelen een heel belangrijke rol in de preventie van burn-out.

Ook via de ESF-oproep 'Opleidingen telewerk' kan hiervan werk worden gemaakt. Daar geloof ik ook in, het voorbeeld is daarnet al gegeven.

Flankerend zet ik met het actieplan werkbaar werk ook in op het verspreiden van onderzoeksresultaten, informatie, good practices en instrumenten. Er zijn de websites www.talentontwikkelaar.be en www.werkbaarwerk.be, die tot stand zijn gekomen met de sociale partners en waar belangrijke informatie kan worden gevonden.

Ik herhaal graag, collega's, dat het breed maatschappelijk een gedeelde verantwoordelijkheid blijft. Het actieplan werkbaar werk bevat ook acties voor zowel werkgevers, werknemers, zelfstandige sectoren als de overheid. Hier wordt nogmaals verwezen naar de hr-dienstverlening en sectorconsulenten. Het is een collectieve verantwoordelijkheid. Als ik even mag verwijzen naar het voorbeeld in de landbouwsector, waar men de zogenaamde erfbetreders extra inzet op de ontwikkeling van hun voelsprietten om signalen op te merken van mensen die problemen hebben rond welbevinden. Breed maatschappelijk, Vlaams, is het nog altijd moeilijker om erover te spreken – het is een drempel die je moet nemen – en om op tijd aan de handrem te trekken. In die zin is het voor een stuk een collectieve verantwoordelijkheid in het beleid, op het niveau van een bedrijf of organisatie, naar collega's toe, om signalen op te merken en niet te negeren, en daar iets mee te doen. Dat is een belangrijk onderdeel.

Collega Vaneeckhout, ik kom tot uw specifieke vraag rond jongeren. Werkgevers die extra willen investeren in het opbouwen van een open dialoog met jonge werknemers, mogen we doorverwijzen naar de toolbox 'jongeren' op de website werkbaarwerk.be.

Dan kom ik bij de vraag van collega Ongena: de initiatieven die we nemen om het aantal mensen met symptomen van burn-out beter in kaart te brengen. Dit is een belangrijke vraag omdat data belangrijk zijn in functie van het beleid ter zake: de werkbaarheidsmonitor, een gekend instrument op dat vlak. Deze meting wordt al sinds 2004 driejaarlijks uitgevoerd door de Stichting Innovatie & Arbeid en mede gefinancierd door Vlaanderen.

Die werkbaarheidsmonitor brengt niet enkel in kaart in welke mate jobs werkbaar zijn, maar peilt ook naar een aantal achterliggende determinanten hiervan in de arbeidssituatie, de risicofactoren zoals werkdruk, emotionele belasting, taakvariatie en dergelijke. De termijn voor de werkbaarheidsmetingen werd vorig jaar verlengd naar een vierjarige meetcyclus, omdat er op vraag van de sectoren geopteerd is voor tussentijdse sectorspecifieke werkbaarheidsbevragingen. De volgende arbeidsmarktbrede werkbaarheidsmonitor zal plaatsvinden in 2023.

In welke mate wordt de kennis van de risicofactoren in de arbeidssituatie om een preventief burn-outbeleid te ontwikkelen, verrijkt? Dat is een vraag van collega Ongena.

Rond de kennis bij burn-out wordt binnen de academische wereld al lang heel wat onderzoek verricht. Er is dus al heel wat informatie beschikbaar. Zoals ik al aangaf, is het niet eenduidig. Het is een combinatie van factoren die op elkaar inspelen en elkaar kunnen versterken, in negatieve zin in dit geval. Samen met het

departement volgen we die onderzoeken op, nemen we de inzichten mee en delen we ze ook met alle belanghebbenden. Recent organiseerde de administratie in het kader van de kennisagenda Werk en Sociale Economie nog een lezing met de samenwerking van professor Elke Van Hoof rond welzijn op het werk, met de exclusieve focus op burn-outs.

Dan zijn er nog de vragen van collega Gennez en collega Vaneeckhout. In de nieuwe generatie sectorconvenants wordt er veel belang gehecht aan werkbaar werk. Een concreet voorbeeld van een mooi initiatief is de nieuwe leerstoel 'Arbeid 4.0 in de voedingsindustrie'. Die heeft tot doel in te kaart brengen hoe het werk in de verschillende sectoren, beroepsgroepen en jobs in de voedingsindustrie in België verandert onder invloed van belangrijke trends, zoals digitalisering, globalisering, demografische evoluties en de wijzigende arbeidsmarkt.

Sectoren worden bij hun acties ondersteund door een intersectorale adviseur die zich specifiek focust op dit thema. Daarnaast zal werkbaar werk ook decretaal verankerd worden in het nieuwe decreet van de sectorconvenants, dat zal ingaan op 1 juli 2023.

Een belangrijke 'to do' – dat moet ik wel zo durven noteren – is een samenwerking met de andere beleidsniveaus, Onderwijs of Welzijn. Daar zijn nog geen sectorale initiatieven op til. Er is wel een project dat de vorige minister van Werk en de huidige minister van Welzijn, mevrouw Crevits, aan het uitwerken is rond mentale veerkracht en energie op het werk. Daar zal binnenkort meer over gedeeld kunnen worden.

Ik wil nog even kort herhalen dat ik als minister van Landbouw ook een initiatief genomen heb om een actieplan welbevinden in de landbouwsector te lanceren. Daar hebben maar liefst zeventig organisaties aan deelgenomen.

Dan was er de vraag over de totale schade van de burn-outproblematiek op de Vlaamse economie. Collega Vaneeckhout, cijfers over die totale schade zijn niet beschikbaar. In een recent rapport van Federgon en IDEA Consult werd wel de totale jaarlijkse niet-medische kostprijs van langdurige arbeidsongeschiktheid in België in 2019 geraamd. Dat kwam toch neer op een bedrag van 21,2 miljard euro. Dat is een gigantisch bedrag. 30 procent van die kosten zijn te wijten aan uitkeringen, 70 procent aan de gedeerde inkomsten uit directe en indirecte belastingen. Het is evenwel niet mogelijk om hieruit specifieke cijfers inzake burn-out af te leiden, maar er zijn natuurlijk de algemeen bekende verhoudingen. Als iemand die werkzoekend of inactief is, naar activiteit gaat, dan is dat door de band genomen een besparing voor de overheid van 30.000 euro. Dat is toch wel een belangrijk cijfer.

Collega Gennez, dan is er uw vraag over de re-integratietrajecten van langdurig zieken en de link met het aanpassen van de werkplek. Daar is ook al kort naar verwezen. Ik maak ook wat dat betreft even een zijspiongetje. De krapte op de arbeidsmarkt biedt ook kansen: we zien vandaag een enorme toename van het aantal mensen met een arbeidshandicap, tot 10 procent. Werkgevers zullen nu wel meer en sneller geneigd zijn om ook die mensen een kans te geven. Dat blijkt dus meer dan in het verleden aan te slaan.

Specifiek wat de re-integratietrajecten betreft, daarbij wordt in eerste instantie vertrokken vanuit de individuele situatie van de arbeidsongeschikte werknemer en het aanpassen van de job en de werkplek om het werk te kunnen hervatten. Ik vind het ook belangrijk te verwijzen naar de manier waarop VDAB vandaag met die mensen omgaat. VDAB doet dat vandaag al, maar zal nog veel meer 'uitbreken' naar waar die mensen zich bevinden, zal naar de langdurig zieken gaan, in de revalidatiecentra, in de pijnklinieken. Dit zal veel meer nauw aansluiten bij de leefwereld van die mensen. Het lijkt me cruciaal om die mensen niet los te laten.

Of ze nu langdurig ziek zijn door een burn-out of door een andere aandoening, als je die mensen het gevoel geeft dat ze er nog bij horen, dat er wordt uitgekeken naar hun terugkeer, dat de verbinding tussen hen en de werkgever niet is doorgeknipt, dan heeft dat een positief effect op hun welbevinden. Dat zijn belangrijke elementen op dat vlak.

Vlaanderen heeft inzake het aanpassen van de werkplaats om die re-integratie te kunnen versterken, ook een heleboel ondersteunende maatregelen. VDAB kan inderdaad een tegemoetkoming geven voor een deel van de kosten die de werkgever moet maken om de werkplek meer toegankelijk te maken. Er is inderdaad de ondersteuningspremie die kan worden uitgekeerd. En er is ook de mogelijkheid tot jobcoaching op de werkvloer.

Ik heb getracht al uw vragen zo volledig mogelijk te beantwoorden. Als er nog gaten zijn, dan zal ik dat horen in de tweede ronde.

De voorzitter: De heer Vaneeckhout heeft het woord.

Jeremie Vaneeckhout (Groen): Minister, dank u wel voor het antwoord.

Er is sprake van 21,2 miljard euro voor alles qua langdurige afwezigheid. Ik heb het nog eens opgezocht: uit de cijfers blijkt dat 20 à 25 procent van de langdurige afwezigheid te wijten is aan burn-out en depressie. Dat betekent dat de kostprijs 4 à 5 miljard euro zou zijn. Dat is samen met depressie, wat natuurlijk nog een andere uitdaging is, maar hier toch nauw mee samenhangt. Dat is een gigantisch bedrag. Daarvan een klein deeltje extra vrijmaken in de komende tijd om extra in te zetten op deze uitdaging, is misschien toch ook wel een deel van het antwoord.

Het is een hele resem antwoorden geweest. Ik zal die de komende maanden nog verder met interesse doornemen. Toch wil ik nog een paar dingen zeggen. U stelde dat de waardegedrevenheid van de dertigers waarschijnlijk een belangrijke verklaring is. Een andere verklaring is, lijkt me, de fase waarin heel veel van die mensen zitten. Misschien spreek ik te veel vanuit mijn eigen ervaring, maar dat is net de fase van de piekurgezinnen. Die mensen hebben kleine kinderen, hollen 's ochtends om alles in orde te krijgen, hollen dan naar hun werk, hollen dan terug naar huis om de jongste kinderen te gaan halen in de kinderopvang, om kinderen tijdig van school op te halen. Ze proberen die kinderen dan tijdig in bed te krijgen, werken 's avonds door om nog een aantal dingen af te werken die ze niet konden afwerken omdat ze vroeger moesten stoppen op het werk, en zo gaat het maar door. Die burn-outs zijn er dus niet alleen door de werkvloersituatie, maar ook door de maatschappelijke context waarin we vandaag leven, waarbij het voor heel veel mensen noodzakelijk is om met twee voltijds te gaan werken om alles nog rond te krijgen. Dat zijn toch wel een aantal factoren van de tijdsgeest die maken dat dit soort symptomen makkelijker ontstaan en waarover we toch moeten nadenken: hoe organiseren we onze kinderopvang, hoe ziet onze samenleving eruit?

Een deel van het antwoord – ik weet dat u niet alles kunt veranderen – is werken aan preventie, ook op de werkvloer zelf. U hebt een aantal voorbeelden gegeven van hoe u en uw diensten daarrond aan de slag zijn. Ik ben zelf voorzitter van een Logo (loco-regionaal gezondheidsoverleg en -organisatie), Logo Leieland, en ook van de Vlaamse Logo's. Ik zie daar dat heel wat van die preventieorganisaties experimenteren: hoe kunnen ze beter inspelen op die uitdagingen op de werkvloer? We zien immers dat men in heel veel kleine ondernemingen, in het onderwijs enzovoort in de praktijk eigenlijk niet veel ruimte heeft om actief aan de slag te gaan met zo'n beleid op de werkvloer, om daarover na te denken. Die mensen zitten immers allemaal met de bestaande werkdruk, en die moeten daarnaast nog projecten doen. Je hebt inderdaad de werkbaarheidscheques, maar dan is het nog zoeken: wie biedt op dat gebied betaalbare begeleiding aan? Het is dus misschien

goed dat u met minister Crevits, die de beide sectoren nu wel goed kent, nog wat actiever aan de slag zou gaan. Zijn er daar nog win-winsituaties mogelijk?

Die werkbaarheidscheques zijn ontstaan in 2019-2020. Dat is nu eenmalig verlengd voor 2022. Dat is een heel goede zaak, maar dat is natuurlijk projectbeleid. Ik weet niet of u daar vandaag al op kunt antwoorden, maar vandaar onze vraag, onze oproep om naar een structureel beleid te gaan wat dat betreft, naar structurele investeringspaden vanuit de Vlaamse overheid, om dat te verankeren en dus niet ieder jaar op het einde of net aan het begin van het jaar nog te beslissen dat het ook dat jaar zal worden voortgezet. Ik denk dat het belangrijk is om gewoon te zeggen dat heel wat sectoren er de komende drie jaar op zullen kunnen rekenen dat die werkbaarheidscheques kunnen worden ingeschakeld. Is dat een voorstel waarin u kunt meegaan, en op welke termijn wilt u daar een definitieve beslissing over nemen?

De voorzitter: Mevrouw Gennez heeft het woord.

Caroline Gennez (Vooruit): Ook van mijn kant dank voor uw uitgebreid antwoord, minister.

U hebt een aantal keer verwezen naar de landbouwsector. Het toeval wil dat ik gisterenavond na de plenaire nog even naar Roland Garros wilde kijken en aan het zappen was, en u op PlattelandsTv de belangen van de landbouwers zag verdedigen. In die zin twijfel ik zeker niet aan uw bezorgdheid voor burn-outsymptomen bij zelfstandigen en werknemers in alle sectoren. Maar de twee topsectoren, onderwijs en zorg, die in de werkbaarheidsmonitor steevast slecht scoren, zijn bij uitstek sectoren waarin de Vlaamse Regering een heel belangrijke rol speelt om die werkbaarheid op niveau te houden. We hebben gisteren in de plenaire het debat gehad over onderwijs. We zien de toenemende uitval ook in de zorg. In het globale Vlaamse beleid zijn meer inspanningen en investeringen nodig. Vandaag voeren de non-profit, de culturele sector en de zorgsector actie. Dat zijn bij uitstek de sectoren waar we niet op derden of de privésector moeten rekenen, maar waar we zelf proactief een tandje zullen moeten bijsteken, omdat de krapte op de arbeidsmarkt alleen maar versterkt zal worden als er mensen blijven uitvallen. De druk op de mensen die er wel zijn, wordt groter als collega's langdurig uitvallen. Toch zeker voor de non-profit moeten de nodige investeringen worden opgekrikt, deze legislatuur nog.

Ik vond het interessant dat u verwees naar de sectorconvenanten en de intersectorale adviseur, die we binnenkort aan het werk zullen zien. Ik zou een heel concreet voorstel willen doen. We hebben te weinig intersectorale mobiliteit en we hebben ook geen intersectoraal fonds dat specifiek inzet op werkbaarheid, jobcrafting, jobdesign, psychologische ondersteuning en 'disability management', elementen die de jobs 'on the floor' werkbaar moeten maken. Ik denk dat het belangrijk is, naast de werkbaarheidscheque, dat eerder een individueel instrument is, dat we vooral naar de hele arbeidsmarkt kijken en dat we ook sectoren maar vooral bedrijven weerbaar maken en nog bewuster dan ze vandaag al zouden zijn om werk en jobs aan te passen op maat van mensen die psychologisch kwetsbaar zijn, overwerkt zijn, de combinatie werk en gezin moeilijk rondkrijgen of die onvoldoende opvang of moeilijk flexibele opvang vinden. Het zijn allemaal heel concrete factoren waar de Vlaamse Regering met haar eigen beleid op kan ingrijpen. De Federale Regering heeft afgesproken om bedrijven die een relatief hoge uitval en langdurig zieken hebben voor een bepaalde sector te sanctioneren. Hoe gaat u in Vlaanderen om met dat soort voorstellen die federaal op de sporen staan? Werkt u nog flankerend met de stok naast de wortel? Ik heb heel concreet de vraag of u zo'n intersectoraal fonds werkbaar werk overweegt, waar niet alleen analytisch gewerkt wordt maar ook vooral geïnvesteerd kan worden, om de jobs aantrekkelijk en werkbaar te houden.

De voorzitter: De heer Ronse heeft het woord.

Axel Ronse (N-VA): Minister, ik zal nog even moeten wennen aan uw stijl van antwoorden. Het heeft een beetje een verdovend effect op zowel mijn linker- als mijn rechterhersenhelft, maar ik heb toch proberen te doorgronden wat de essentie was van wat u wilde zeggen.

Ik heb nog drie zeer concrete vragen.

Ten eerste denk ik dat het meest concrete wat wij vanuit Vlaanderen kunnen doen om burn-out op het werk te voorkomen, zit in het instrument van de werkbaarheidscheques. Mijn vraag is: hoe doeltreffend zijn die werkbaarheidscheques vandaag? Er zijn heel wat aanbieders. Ik heb al eens een kijkje genomen welk type van aanbieders er zijn. Er zijn weinig criteria voor of je dat mag aanbieden, velen kunnen daar adviezen rond geven. Plant u daarrond nog zeer concreet een stap, om dat nog effectiever, efficiënter, doeltreffender te maken? Dat kan wel helpen om burn-outs te voorkomen.

Dan kom ik bij mijn tweede vraag. Een belangrijke oorzaak van burn-outs is volgens mij het acute tekort aan personeel. Door het feit dat we te weinig mensen hebben om het werk te doen, verschuift er te veel naar het 'tableau' van de mensen die aan het werk zijn. Het blijft oorverdovend stil bij Vivaldi om verdere activeringsmaatregelen te nemen. Ik zag dat u ergens een interview hebt gegeven, of een tweet, waarin u zei dat heel veel toch op federaal niveau zal moeten gebeuren, en dat u meer verwacht van Dermagne. Plant u daarrond nog iets, op korte termijn?

Mijn derde vraag: als iemand eenmaal met een burn-out uitvalt en ziek wordt, dan moet er een re-integratietraject komen. We hebben al de VDAB-RIZIV-trajecten. Is daar specifiek ook een niche-aanpak voor mensen met een burn-out in voorzien? Wordt dat prioritair mee opgenomen binnen die 12.000 trajecten?

De voorzitter: De heer Ongena heeft het woord.

Tom Ongena (Open Vld): Dank u wel, minister, voor uw omstandig antwoord. Ik denk dat het duidelijk is dat de Vlaamse Regering, en u en uw voorganger, niet hebben gewacht om in actie te schieten. Ik denk dat het ook nodig is, met alle acties die u hebt opgesomd en die de voorbije maanden in een versnelling zijn terechtgekomen. Veel van die acties moeten natuurlijk wel helpen om de werkbaarheid te verhogen. Eén specifieke actie waar ik echt wel in geloof – zeker ook voor de doelgroep waarnaar collega Vaneeckhout verwijst, de dertigers – is de doorbraak van telewerken. Als er één positieve kant is aan corona, misschien de enige, dan is het toch wel dat, denk ik. Niet overall natuurlijk, dat is waar, maar we moeten erover waken dat we de doorbraak die daar gerealiseerd is ook bestendigen. Ik denk dat dat toch een aandachtspunt is, omdat we vaak zien dat de pendel terug in de andere richting kan beginnen zwaaien. We moeten daar waakzaam voor zijn, en nagaan dat telewerken bestendigd wordt. Dat kan ook al een bijdrage leveren voor de problematiek van de files, en we weten dat files ook een van de redenen zijn waarom mensen gestresseerd raken, en misschien wel een burn-out kunnen oplopen.

Collega's, laat ons eerlijk zijn – collega Ronse zei het ook al –, voor een deel is wat wij hier doen heel belangrijk, maar voor een deel is het 'kurieren am Symptom'. De hoofdoorzaak is natuurlijk de krapte op onze arbeidsmarkt. Collega Gennez zei ook heel terecht dat de werkdruk altijd maar groter wordt. Je riskeert in een vicieuze cirkel terecht te komen, waar mensen die nog aan het werk zijn uitvallen omdat ze de werkdruk niet meer aankunnen, waardoor de druk op degenen die dan toch nog aan het werk zijn, nog groter wordt. Ik denk dus dat we echt alles moeten doen om de krapte op de arbeidsmarkt te doorbreken. Ik blijf er dan echt

wel op aandringen dat we stappen vooruitzetten in de activering. We kunnen naar andere regeringen wijzen, maar we moeten vooral voor onze eigen deur beginnen te vegen. We moeten blijven kijken naar VDAB om meer te doen, om die 180.000 werkzoekenden die er nog altijd zijn in Vlaanderen, toch naar veel van die vacatures te leiden. Maar ik kijk niet enkel naar Vlaanderen, ik kijk ook naar de andere regeringen, en ik kijk bijvoorbeeld ook naar meer mobiliteit. We moeten ervoor zorgen dat die vele andere 1000'en werkzoekenden in Wallonië en in Brussel ook naar onze jobs komen, en we moeten ook naar de andere inactieven kijken. De plannen die daarvoor bestaan, zijn eigenlijk de belangrijkste. Dat zijn de plannen die we moeten uitvoeren om het probleem ten gronde aan te pakken. Ik denk dat we daar vooral stappen moeten vooruitzetten, en meer moeten durven kiezen voor activering en voor hervorming, zodat we de 1,3 miljoen mensen die vandaag niet aan het werk zijn in ons land, in heel België, naar die vacatures kunnen leiden. Daarmee zouden we de belangrijkste stap zetten in de aanpak van burn-outs.

De voorzitter: Minister Brouns heeft het woord.

Minister Jo Brouns: Collega Vaneeckhout, wat de dertigers betreft, wijst u terecht op de gezinssituatie. Ik denk inderdaad dat het vaak een heel uitdagende situatie is om het allemaal gemanaged te krijgen. We weten allemaal dat de druk op de gezinnen enorm groot is, en nog toeneemt, zeker in de huidige economische situatie.

Plaats- en tijdsonafhankelijk werk (PTOW) is iets wat steeds meer wordt toegepast door bedrijven. Ik heb inleidend ook verwezen naar de flexibiliteit, autonomie, vrijheid en verantwoordelijkheid die kan worden gegeven. Dat zijn deels antwoorden op het soort zorgen die leven. Ik denk inderdaad dat het ook goed kan zijn voor het welbevinden als men meer vrijheid krijgt in het organiseren van de 'work-life balance'. Volgens mij zijn heel wat bedrijven die richting aan het uitgaan, omdat tevreden werknemers, werknemers die zich goed in hun vel voelen, uiteraard ook beter presteren. De uitdaging op de werkvloer zit vaak in kleine dingen, waar u ook naar verwijst, en men moet er dus wel aandacht voor hebben.

Wat betreft de werkbaarheidscheques: dat is een terechte vraag. Een deel van het werkgelegenheidsakkoord dat er zit aan te komen, is ook om naar een duurzamer beleid te gaan, in plaats van die projectmatige aanpak.

Ik zal misschien ook meteen antwoorden wat de concrete cijfers betreft. Excuses, collega Ronse, als ik een negatieve impact zou hebben op uw welzijn – misschien moeten we een keer samen gaan sporten, dan komt dat wel goed. In 2020 waren er 274 ingediende aanvragen voor werkbaarheidscheques. 268 aanvragen werden goedgekeurd, waarvan later 10 projecten werden ingetrokken, en 6 aanvragen werden afgekeurd. In 2021 waren er maar liefst 633 ingediende aanvragen. Er werden er 610 goedgekeurd, waarvan er later 1 werd ingetrokken. De afgekeurde aanvragen bedroegen 22 en er is er nog 1 aanvraag in behandeling. Voor dit jaar, 2022, zijn er al 211 ingediend, waarvan er 141 al zijn goedgekeurd, 3 zijn afgekeurd en nog 67 in behandeling zijn. Volledigheidshalve geef ik u die cijfers.

Collega Gennez, u hebt nogmaals onderstreept waar het schoentje het meest knelt en dat is inderdaad in het onderwijs en de zorg. Ik ben niet de minister van Onderwijs, maar ik denk wel dat de antwoorden daar voor een stuk moeten worden gevonden in flexibilisering en het personeelsbeleid. Dat vind ik zelf alvast, wat betreft dat beleidsdomein. U verwijst ook naar de intersectorale mobiliteit of het intersectoraal fonds en vraagt of dat een piste is die kan worden meegenomen. Dat zal inderdaad ook deel zijn van het werkgelegenheidsakkoord.

Collega Ronse, u hebt de elementen van het asymmetrisch beleid inderdaad voor een stuk terecht aangehaald. Ik geloof daar heel sterk in, alsook in de samenwerking

met de federale collega's op dat vlak. Een belangrijk element is een meer activerend ontslagbeleid. Dat is wat mij betreft absoluut nodig. Het moment van ontslag zou geen eindpunt meer mogen zijn, maar een scharniermoment in ieders carrière, als het ware. Er zitten transitietrajecten in de steigers. Het zou dus veel meer vanuit een activerend perspectief moeten worden bekeken. Er is ook de snellere inschrijving van de tijdelijke werkloze. Dat zijn allemaal elementen waarvan u samen met mij absoluut een verdediger zult zijn om dat snel mogelijk te maken in Vlaanderen.

U verwees ook naar de re-integratie. Als antwoord op uw actuele vraag daaromtrent kan ik zeggen dat de re-integratietrajecten inderdaad in een stijgende lijn zitten, van 5000 naar 12.000, zoals gezegd. Dus ook daar zal verder op worden ingezet.

Collega Ongena, ik denk inderdaad dat de krapte op de arbeidsmarkt de belangrijkste oorzaak is. Het is een heel belangrijk element. Er wordt van onze mensen steeds meer verwacht, maar er zijn er steeds minder om aan al die verwachtingen te voldoen. Dat leidt tot extra druk en heeft een impact op het welbevinden, daar zijn we het over eens. Ook daar hoop ik dat heel wat antwoorden kunnen worden gevonden in het werkgelegenheidsakkoord.

Ik herhaal de pijlers. Ten eerste, activeren. VDAB mag nog veel meer uitbreken en proactief en klantgericht naar de vloer gaan. Er moet ook nog veel meer individueel maatwerk zijn. Als sluitstuk van hun beleid denk ik uiteindelijk ook dat, als we Vlaams willen investeren in de toeleiding naar jobs, er ook wel engagementen mogen worden verwacht van degenen waarmee we op weg gaan en aan de slag gaan, en dat de rode kaart daar eventueel moet kunnen worden getrokken als blijkt dat afspraken niet worden nagekomen. Dat is toch wel een geheel daarin.

De tweede pijler bevat alles rond opleiden. Levenslang leren is volgens mij nog een heel grote uitdaging.

Over werkbaar werk hebben we het al heel uitvoerig gehad.

Tot slot, als sluitstuk: als inderdaad blijkt dat een heel aantal knelpuntfuncties niet kunnen worden ingevuld – en er zijn er uiteraard –, moeten we over het muurtje durven kijken, naar arbeidsmigratie. De nuance daaromtrent komt later in deze commissie ook nog aan bod. Er is vandaag namelijk een vrij grote groep van mensen met een migratieachtergrond in Vlaanderen, die hier al heel wat jaren leven, die we natuurlijk ook nog meer kunnen activeren dan vandaag al het geval is, alvorens we mensen van buiten België gaan halen.

De voorzitter: De heer Vaneekhout heeft het woord.

Jeremie Vaneekhout (Groen): Heel kort: u hebt zowel mijn linker- als mijn rechterhersen helft geprikkeld, minister, waarvoor dank. Ik denk dat het een belangrijk debat is, waar we nog op zullen terugkomen.

Ik ben het ermee eens dat een en ander fundamenteel echt te maken heeft met de krapte op de arbeidsmarkt. Dat is natuurlijk een heel breed thema, waar ik in mijn slotbemerking niet te diep meer op zal ingaan.

Ik wil de aandacht toch wel blijven vestigen op het probleem zelf. Ik denk niet dat we alleen de krapte op de arbeidsmarkt moeten aanpakken, want de uitdaging van de burn-out bestond ook al op de momenten dat er minder krapte was op de arbeidsmarkt. Ik denk dat we fundamenteel dus toch moeten blijven nadenken over een aantal dingen.

Ik ben blij dat u mee op dezelfde lijn zit rond de werkbaarheidscheque en ik hoop op een positief besluit daarvan in de onderhandelingen en gesprekken die op dit moment lopen.

Daarnaast denk ik inderdaad dat u in overleg moet gaan met uw collega's van Welzijn en Onderwijs, om rond een aantal thema's toch echt fundamenteel na te denken over waar we zelf, als Vlaamse overheid, nog meer impact op hebben.

We mogen ook de maatschappelijke context niet vergeten. Ik heb het daarnet gezegd, er zijn heel wat factoren die een rol spelen, ook in de bredere samenleving. U kunt alvast op ons rekenen om ook u daarin te blijven prikkelen.

De voorzitter: Mevrouw Gennez heeft het woord.

Caroline Gennez (Vooruit): Bedankt, minister, voor de bijkomende cijfers rond de werkbaarheidscheques. Het gaat om een maatregel met een budget van ongeveer 3 miljoen euro, dat is zeker een goede opstap. 633 cheques is echter ook niet de wereld, vergeleken met hoe omvangrijk onze Vlaamse economie – gelukkig – is en hoeveel bedrijven ze rijk is.

Vandaar ben ik dus blij met uw positieve appreciatie voor het intersectoraal fonds. Ik denk dat het ook in de mindset van alle werkgevers, zowel publieke als private, moet zitten om echt heel hun arbeidsorganisatie en managementstijl, alsook de aanwezigheid op de job, te herevalueren, zodat de jobs die we vandaag rijk zijn, ook werkbaar blijven doorheen de loopbaan.

Ik wil nog eens aanstippen dat gelukkige werknemers productieve werknemers zijn en dat het ook werknemers zijn die een langere carrière, met veel ambitie en goesting, kunnen volmaken. Dat is dan weer in het belang van onze gehele economie, maar ook van onze sociale bescherming. We hebben het hier dus inderdaad wel degelijk over een heel belangrijk thema, om onze welvaart veilig te stellen.

De voorzitter: De heer Ronse heeft het woord.

Axel Ronse (N-VA): Eerst en vooral, minister, ga ik heel graag in op uw uitnodiging om samen te gaan sporten. Misschien kunnen we eens gaan fietsen in Henegouwen en wat Waalse werkzoekenden overtuigen om hier te komen werken. Naar de fantastische Limburgse Voerstreek wil ik ook heel graag meegaan.

Wat uw antwoord over de werkbaarheidscheques betreft, denk ik dat we eerlijk moeten zijn: dat is relatief weinig, als we de impact vergelijken met de omvang van de problematiek van de uitval door burn-out. Nochtans vind ik – ik ben net nog even naar de website gegaan – dat het een vrij toegankelijk instrument is: men krijgt tot 60 procent terugbetaald. Het lijkt me ook een vrij concreet omschreven instrument, misschien moeten we dus toch eens grondig bekijken hoe we het instrument van de werkbaarheidscheques op een bredere manier kunnen laten inzetten. Ik denk dat daar wel wat laaghangend fruit zit.

Volgens mij is het ook zo dat de gebruikers van de werkbaarheidscheques vaak al de grote 'believers' en eerder vernieuwers zullen zijn. Bedrijven waar het misschien echt nodig is, zullen er misschien minder snel naar kijken. Dat moeten we ook eens onderzoeken, het is een assumptie die ik maak. Het is ook een vraag die we ons moeten stellen, hoe kunnen we daar beterschap krijgen?

Ten tweede hebt u geantwoord op het luik rond re-integratie, maar eerder algemeen. U zei dat u daarop zult blijven inzetten en verwees naar die 12.000 trajecten. Mijn vraag is echter zeer concreet: kunnen we binnen die trajecten ook geen grote focus leggen op de burn-out? Ik heb daarover contact gehad met een Nederlandse dame, Maudie Derks, en ik heb ze ook nog in contact gebracht met het vroegere kabinet-Crevits, uw huidige kabinet. Zij heeft een bedrijf, Acture Groep, en zij verzekeren 10 procent van de loonmassa van de Nederlanders. Dat is dus private verzekering. Zij zijn heel sterk in het begeleiden van mensen die ziek

uitvallen, en zeker door burn-outs. Ze hebben heel succesvolle cijfers en ik denk dat het nuttig zou zijn om ons daardoor ook wat te laten inspireren, en binnen die trajecten een contingent te nemen voor mensen die zijn uitgevallen door een burn-out, om ze te re-integreren, met aandacht voor de Nederlandse succesrecepten. Nederland ligt ook niet zo ver van Limburg, dus dat valt allemaal best mee.

De voorzitter: De heer Ongena heeft het woord.

Tom Ongena (Open Vld): Als jullie gaan fietsen wil ik gerust meegaan, om u uit de wind te zetten als het moet. Als collega Ronse u bijvoorbeeld in de wind wil zetten.

Alle gekheid op een stokje, er is vandaag veel te doen in de pers over het feit dat Vlamingen te veel 'musturberen'. Sommigen zijn dyslectisch en vergeten dat er een verschil is tussen de 'a' en de 'u', maar 'musturberen' betekent: zich te veel druk opleggen. Dat is ook een van de redenen waarom mensen stress hebben en een burn-out kunnen krijgen, zo staat toch in de persartikels. Ik wil u zeker niet te veel druk opleggen, minister, maar naast alle belangrijke maatregelen die we nemen, de werkbaarheidscheques en dergelijke, denk ik echt wel dat het cruciaal is dat we vooral bekijken hoe we dat probleem structureel kunnen aanpakken en hoe we die activering echt veel beter kunnen krijgen. Ik denk dat we daar nog heel veel kansen laten liggen en die moeten we absoluut beginnen te nemen.

De voorzitter: De vragen om uitleg zijn afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Ilse Malfroot aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over de hoge inactiviteitsgraad onder niet-Europese vreemdelingen in Vlaanderen – 3128 (2021-2022)

Voorzitter: de heer Robrecht Bothuyne

De voorzitter: Mevrouw Malfroot heeft het woord.

Ilse Malfroot (Vlaams Belang): Voorzitter, minister, collega's, goedemorgen.

Minister, ik heb nog niet de eer gehad om u welkom te heten. Bij dezen zeer welkom. Ik wens u alvast heel veel succes met uw nieuwe functie. Ik hoop dat u de taak van minister van Economie zeer ter harte zult nemen.

Vorige week stond in Het Belang van Limburg (HBvL) met een grote krantenkop dat een nieuwe studie van de UGent aantoont hoe dramatisch het wel gesteld is met de activiteitsgraad van de niet-Europese vreemdelingen in Vlaanderen. Daaruit blijkt dat bijna een op de tien inactieven in België, of 9,4 procent, een niet-Europese nationaliteit heeft. 44,2 procent van de niet-Europese beroepsbevolking in ons land heeft of zoekt geen werk. Niet alleen doet België het op dit vlak gevoelig slechter dan andere Europese landen, waar dat percentage op 29 procent ligt, maar ook blijkt dat in Vlaanderen 41,1 procent van de personen met een niet-EU-nationaliteit inactief is. In Brussel is dat 43,1 procent en in Wallonië 51,3 procent. De onderzoekers stellen terecht dat een meer aanklampend beleid zich opdringt.

Minister, hoe verklaart u de barslechte cijfers voor Vlaanderen, zeker in vergelijking met andere Europese landen? Zult u desgevallend bijkomend onderzoek laten verrichten waarom het in Vlaanderen zo fout loopt?

Welke nieuwe initiatieven wilt u daarom nemen?

Erkent u dat het Vlaamse beleid niet aanklampend genoeg is en dat in Vlaanderen te weinig van niet-Europese vreemdelingen wordt geëist dat ze zich activeren en op die manier meer bijdragen aan onze samenleving?

Denkt u dat het een algeheel probleem is of situeren de problemen inzake inactiviteit zich in de eerste plaats bij bepaalde niet-Europese nationaliteiten, waarop dus gefocust moet worden door middel van een kordater activeringsbeleid?

Welke conclusies trekt u uit deze cijfers voor het migratiebeleid in het algemeen en het economische migratiebeleid in het bijzonder? Bent u gezien deze markante cijfers niet van mening dat in de eerste plaats moet worden ingezet op de activering van de vele reeds aanwezige inactieve vreemdelingen in plaats van nieuwe arbeidsmigratie te stimuleren?

De voorzitter: Minister Brouns heeft het woord.

Minister Jo Brouns: Mevrouw Malfroot, ik denk dat u inderdaad de vinger op een wonde legt. Vlaanderen scoort net als Wallonië en Brussel absoluut niet goed op het vlak van de activiteitsgraad van personen met een niet-Europese nationaliteit. U hebt verwezen naar de cijfers. Het gaat om meer dan 44 procent. Als je dat cijfer samentelt met de mensen in werkloosheid uit die groep, dan kom je uit op meer dan 55 procent van de mensen die de niet-Europese nationaliteit hebben. Dat is inderdaad een vrij grote groep. Dat is absoluut zo. Vlaanderen is dan wel de beste leerling in de Belgische klas, maar er is geen enkele reden om ons op dat vlak op de borst te kloppen. Als we het op Europees niveau bekijken, bengelen we achteraan het peloton.

Hiervoor zijn verschillende oorzaken aan te geven. Vlaanderen, en bij uitbreiding België, is traditioneel een migratieland wegens de centrale ligging in Europa, een plek waar jobs gemakkelijk te bereiken zijn en goed ontsloten. Als we terugkijken in de tijd, is er in de eerste migratiestroom na de Tweede Wereldoorlog spijtig genoeg weinig ingezet op goede integratie en inburgering. Dat was aanvankelijk zo vanuit de veronderstelling dat arbeidsmigranten na verloop van tijd zouden terugkeren naar het land van herkomst, wat niet gebeurd is. Vlaanderen heeft in vergelijking met andere Europese landen en regio's zijn integratiebeleid pas in een veel later stadium opgestart. In Nederland, dat daarrond al sinds 1970 actief is geworden, zie je echter dat nog altijd 38 procent uit die groep niet actief is. Dat is toch niet heel veel beter dan Vlaanderen. Dat is dus niet de enige oorzaak.

Daarnaast zien we ook de scholingsgraad, geen netwerk en kennis van onze arbeidsmarkt, de taal en helaas nog steeds discriminatie. Culturele verschillen spelen daar ook nog altijd een rol.

Ter vergelijking: in 1983 was in Vlaanderen de werkzaamheidsgraad bij vrouwen 40 procent. In 2021 was dat 72 procent. Ook Vlaanderen komt dus van heel ver.

Bijkomend onderzoek is niet nodig, denk ik. Het rapport van professor Baert van de UGent, waar u naar verwijst, is er nu. Eerder kwam ook al de VIONA-leerstoel (Vlaams Interuniversitair Onderzoeksnetwerk Arbeidsmarktrapportering) 'Migratie, Integratie en Arbeidsmarkt' tot dezelfde conclusies.

Wat van ons verwacht wordt, is dat we de hand aan de ploeg slaan en met acties te komen om het beter te doen en om de cijfers om te keren en naar een grotere activiteit van die groep te gaan.

Er zijn een heel aantal elementen die ik even wil overlopen. Ook wat dit betreft – en er is in vorige antwoorden al naar verwezen – is het belangrijk dat VDAB nog meer dan vandaag zeker voor die doelgroep naar haar leefwereld gaat. Er zijn vandaag heel wat mooie voorbeelden binnen ESF-programma's (Europees Sociaal Fonds) waar men met vrouwen met een migratieachtergrond aan de slag gaat, die bijvoorbeeld heel veel vaardigheden hebben ontwikkeld in de zorg voor hun kinderen thuis en vanuit die competenties ook de stap kunnen zetten naar bijvoorbeeld het kleuteronderwijs. Dat brengt ons bij die EVC-trajecten (eerder

verworven competenties), waarop dus ook veel intensiever zal worden ingezet. Het lijkt me belangrijk om die mensen ook vanuit hun eigen leefwereld aan te spreken op hun vaardigheden en competenties, ook vaak met rolmodellen uit die groep. Ik denk dat er wel mogelijkheden zijn wat dat betreft. Er zijn in Vlaanderen heel veel mooie voorbeelden op dat vlak. Ik denk bijvoorbeeld aan een project dat ik zelf ken, Instapje, waar men met vrouwen met een migratieachtergrond zelf aan de slag gaat om die doelgroep te bereiken.

Er is al verwezen naar discriminatie. Dat speelt inderdaad helaas ook nog. Er is een onderzoek ter zake met professor Baert: er wordt in 38 sectoren onderzocht wat nu de specifieke aspecten van discriminatie zijn, hoe die eruit ziet en hoe vaak die voorkomt, om dan naar gepaste antwoorden te zoeken.

Het talenplan 'Vijf voor Taal' zet in op het aanleren van het Nederlands. Voor 90 procent van de vacatures wordt immers een goede tot zeer goede kennis van het Nederlands vereist. Onlangs werd ook een landingspagina op de website van VDAB gelanceerd om de diverse vormen van taalcoaching op de werkvloer te promoten bij werkgevers en werkzoekenden. In 2021 kregen 260 werkzoekenden met weinig taalkennis taalcoaching tijdens hun individuele beroepsopleiding. In 2021 vonden er ook 675 jobcoachings plaats, waarvan 577 mét taalcoaching. In 2021 kregen 727 anderstalige werknemers taalcoaching via 'Nederlands op de werkvloer'.

Daarnaast moet misschien ook nog worden verwezen naar de Oekraïncrisis. Naar aanleiding van die crisis zijn er diverse initiatieven gestart die niet enkel de Oekraïners helpen, maar ook alle anderstaligen. Het is toch wel belangrijk om daar nog even op te wijzen. Werkgevers kunnen #werkplekvrij gebruiken om aan te geven dat nieuwkomers welkom zijn.

Daarnaast zal door het hertekende inburgeringsbeleid een gepast antwoord kunnen worden geven op de fout uit het verleden, als we dat zo mogen stellen, namelijk de onbestaande integratie en inburgering. Elke inburgeraar moet zich binnen de twee maanden verplicht inschrijven bij VDAB. Dat is ook belangrijk.

Ik heb verwezen naar de nulmeting in het kader van discriminatie.

U verwijst ook naar economische migratie. Ik verwijs naar het vorige antwoord, naar het werkgelegenheidsakkoord, waarmee we hopelijk voor de zomer kunnen landen. Dat heeft vier pijlers. Een daarvan is inderdaad de arbeidsmigratie, naast de interregionale mobiliteit. Dat is een belangrijk onderdeel, zeker als sluitstuk in functie van de specifieke knelpunten die er zijn, bijvoorbeeld wat technologische jobs betreft. Zoals gezegd, is het echter ook belangrijk om heel sterk in te zetten op de mensen met een migratieachtergrond die hier al lang wonen en leven. Ik verwijs naar het onderzoek. Dat gaat immers toch ook over vele tienduizenden mensen.

De voorzitter: Mevrouw Malfroot heeft het woord.

Ilse Malfroot (Vlaams Belang): Dank u wel voor uw antwoord, minister.

U zegt dat er vroeger weinig werd ingezet op migratie en inburgering. Ja, het klopt, dat was vroeger zo, maar dat kunnen we nu natuurlijk niet meer zeggen. Ik vind dat ook geen reden meer waarom die cijfers zo laag zijn. Als we bijvoorbeeld kijken naar de leeftijd van inactiviteit, dan zien we dat er in totaal 123.000 van de 25-tot 64-jarigen met een niet-Europese nationaliteit inactief zijn. Dat wil zeggen dat zij 9,4 procent van alle inactieven op arbeidsleeftijd uitmaken. Wij weten allemaal dat er hier heel veel jongeren zijn, en bij die jongeren zitten natuurlijk ook 25-jarigen en iets ouderen die hier toch al vrij goed ingeburgerd zouden moeten zijn en die qua taal minder achterstand zouden moeten hebben. Die cijfers lijken mij dus nogal vreemd, zeker omdat ze hier geschoold zijn en dus ook alle kansen

hebben gekregen en volgens onze partij de sprong naar werk zouden moeten kunnen maken.

Wat vooral bijzonder is, en waar ik u weinig over heb horen spreken, zijn de niet-Europese vrouwen die in België zeer moeilijk aan het werk geraken. Die cijfers zijn problematisch. Het blijkt dat zes op tien van de niet-Europese vrouwen niet werkt en ook geen werk zoekt. Dat heeft volgens professor Baert ook te maken met hun traditionele rollenpatroon en culturele verschillen. Ze kennen een ander patroon tussen mannen en vrouwen, in gezinnen waar de meisjes meer beschermd worden opgevoed en de jongens meer vrijheid krijgen. Die culturele waarden spelen dus wel mee en ze zorgen ervoor dat men door dat mentaliteitsverschil minder snel naar werk zoekt. U verwijst naar VDAB en zegt dat we daar nog meer op moeten inzetten, maar ik ben ervan overtuigd dat er een mentaliteitsprobleem heerst. Dat mentaliteitsprobleem kan niet aangepakt worden door VDAB. Ik denk dat daar voor u een belangrijke taak ligt om vooral werk te maken van doelstellingen. Als u tewerkstellingsdoelstellingen naar groei zou opleggen, dan zou dat misschien de zaak al kunnen verbeteren. U hebt hier over heel veel subsidies gesproken. U spreekt over taalcoaching en het talenplan, mentoring naar werk, noem maar op. Dat zijn allemaal projecten die tot nu toe heel veel geld hebben gekost, maar die eigenlijk weinig vruchten hebben afgeworpen. Als we gaan kijken naar de cijfers van de effectieve uitstroom naar werk, sinds 2019, dan merken we dat er weinig vooruitgang geboekt wordt.

Mijn vraag aan u is: is het niet simpeler als u daar meer tewerkstellingsdoelstellingen gaat opleggen en als u die gaat koppelen aan die projectsubsidies, zodat u daar meer resultaat zou kunnen behalen?

Verder verwees u ook naar de arbeidsmigratie. U weet dat onze partij zich wel kan vinden in arbeidsmigratie van de hogere profielen die hier in België effectief zeer weinig te vinden zijn. Indien die een meerwaarde zouden blijken, dan kan dat. Maar op dit ogenblik hebben we ook heel veel laaggeschoolde profielen die momenteel niet ingevuld raken. Ik denk daarbij aan jobs in de horeca, poetsvrouwen en jobs voor vrachtwagenchauffeurs. Dat zijn jobs die niet noodzakelijk een hoog profiel vereisen en waarvoor er hier in Vlaanderen, en bij uitbreiding in België, heel veel inactieven zijn die zelf die taak zouden kunnen uitvoeren. Ik vind het dus nogal zot om te stellen dat we gaan inzetten op arbeidsmigratie, als we zoveel inactieven hebben in eigen land. Ik zou dus eerder stellen, minister: zet in op het activeren van de inactieven die er nu zijn, vooraleer u overgaat tot een verdere arbeidsmigratie om de arbeidskrapte in die knelpuntberoepen op te vangen. De huisvrouwen die er nu zijn, of de niet-allochtone vrouwen, die kunnen ook wel gaan poetsen. Zij zouden zich nu beter gaan inwerken in die functies.

U sprak ook over diploma's. Ik heb die cijfers ook eens opgezocht. Het blijkt dat in België 42,6 procent van de mensen met een niet-Europese nationaliteit geen diploma secundair onderwijs heeft. Wallonië scoort daar met 44,3 procent nog slechter dan Vlaanderen, dat eindigt op 42,7 procent. Het is opmerkelijk dat Brussel daar beter scoort, met 41 procent. Mijn laatste vraag aan u, minister: bent u er voorstander van om de tewerkstellingsdoelstellingen op de groei te gaan koppelen aan projectsubsidies voor allen?

De voorzitter: De heer Ongena heeft het woord.

Tom Ongena (Open Vld): We kennen inderdaad het probleem. Ik denk dat de werkzaamheidsgraad bij mensen van allochtone afkomst te laag is. De voorbije jaren is er wel een wat gunstigere evolutie, maar hij blijft te laag. Daarom is het goed dat we bijvoorbeeld in het nieuwe inburgeringsbeleid veel meer de nadruk leggen op activering. Nieuwkomers moeten binnen de twee maanden bij VDAB komen en worden daar begeleid naar een job. Ik denk dat dat een zeer goede zaak is.

Maar we weten dat er nog een hele potentiële vijver aan mensen ligt. Door collega Malfroot wordt een voorbeeld gegeven, namelijk de allochtone huisvrouw. Daar zijn er veel van, en nog te weinig die aan het werk gaan. Ik denk dat we inderdaad moeten proberen om die mensen te verleiden richting de arbeidsmarkt. Ik geloof daarvoor niet zozeer in VDAB maar vooral in de rol van de lokale besturen. Ik denk dat die daar een grotere rol in zouden moeten krijgen.

Maar wat we zeker niet mogen doen, is wat de partij van mevrouw Malfroot zelf voorstelt. Mevrouw Malfroot klaagt aan dat veel van die allochtone vrouwen thuisblijven, maar langs de andere kant staat in het partijprogramma van de partij van mevrouw Malfroot dat we thuiswerkende ouders een half leefloon moeten geven, een opvoedersloon. Versta dus dat we mensen die niet gaan werken, die thuisblijven, die huisvrouw willen zijn, een uitkering moeten geven. Ik denk, als we dat zouden doen, dat we een totaal andere situatie gaan krijgen en we die mensen helemaal niet zullen kunnen overtuigen om aan het werk te gaan. Ik denk dat mevrouw Malfroot en haar partij eerst eens moeten uitmaken wat ze willen: willen ze thuiswerkende allochtone moeders aan het werk krijgen, of willen ze die thuis houden en een half leefloon geven?

De voorzitter: Mevrouw De Vreese, die thuis zit, heeft het woord.

Maaike De Vreese (N-VA): Ik ben hier wel actief, voorzitter. *(Gelach)*

Ik denk dat collega Ongena gelijk heeft. Er zitten natuurlijk ook heel wat hefbomen federaal. Het werken moeten we lonender maken, willen we de mensen werkelijk gaan activeren. Maar de werkbaarheidsgraad bij de specifieke categorie van mensen van allochtone origine is inderdaad onrustwekkend. Het is ook niet voor niets dat het inburgeringstraject zo is aangepast dat we de mensen veel sneller gaan toeleiden naar VDAB, want werk zorgt ook voor enige trots en voor een veel snellere integratie, voor het leren van de taal en dergelijke meer. Die twee kunnen nu ook gecombineerd worden. Ik verwacht alvast veel van het nieuwe inburgeringstraject.

We zien de instroom van mensen uit Oekraïne, waar we het hier straks nog uitgebreid over zullen hebben. Ze krijgen nu een volledig leefloon. Het is duidelijk dat onze partij daar geen voorstander van was. Wij wilden die mensen bed, bad, brood geven en wat zakgeld om ze later te motiveren richting onze arbeidsmarkt. Ik denk dus dat we moeten gaan bekijken hoe we die mensen, als ze hier wat langer zijn, zullen inschakelen in onze arbeidsmarkt.

De rol van de lokale besturen is zeer terecht. Ook in Denemarken gaat men de lokale besturen veel meer inschakelen en zien welke profielen daar nodig zijn en bijvoorbeeld vluchtelingen matchen met bepaalde steden en gemeenten.

Minister Crevits had gezegd dat zij voor de heel specifieke groep van allochtone huismoeders ging voorzien in mobiele opleidingstrajecten. Zij ging de straat opgaan en heel gericht werken op die doelgroep. Minister, wanneer mogen we daar resultaten van verwachten? Is dit project al verder uitgerold? Welke targets worden daaraan gekoppeld? Op welke manier denkt u dat dit een goede stimulans zal zijn om meer allochtone vrouwen aan het werk te krijgen?

De voorzitter: Minister Brouns heeft het woord.

Minister Jo Brouns: Collega's, dank u wel. Eerst en vooral, ik denk dat het toch wel breed wordt gedragen dat we alles op alles moeten zetten om de Vlaamse arbeidsreserve die er is, eerst te mobiliseren en te activeren alvorens het instrument van de arbeidsmigratie in te zetten. Ik voel dat dat hier ook heel breed wordt gedragen, en dat is alleszins ook mijn visie ter zake.

Heel specifiek wat de groep van mensen met een migratieachtergrond betreft, mevrouw Malfroot: u verwees terecht naar vrouwen die vaak thuis voor de kinderen zorgen en de culturele verschillen die er op dat vlak nog zijn. Dat is inderdaad allemaal heel juist. Ik heb daar ook op geantwoord. Ik ben ervan overtuigd dat er ter zake nog een weg af te leggen is, met VDAB, en in samenwerking met lokale besturen. Collega Ongena, u hebt ook helemaal gelijk wat dat betreft. Lokale besturen zijn inderdaad heel goed geplaatst om de informele of formele netwerken in te zetten om die groep te bereiken. Ik ken inderdaad heel mooie voorbeelden – ik heb ernaar verwezen – waarbij met rolmodellen kan worden gewerkt om die dames te bereiken. Zo zijn er heel veel goede voorbeelden waarbij via de leefwereld van die mensen die culturele verschillen als het ware worden overstegen en ze toch worden meegenomen richting de arbeidsmarkt.

Dan is er het koppelen van tewerkstellingsdoelen in het kader van de ESF-subsidies. Ik denk inderdaad dat dat goed is, dat dat moet kunnen. Dat wil ik graag onderstrepen. Wat de rolmodellen betreft: ik denk dat dat ook voor een stuk het antwoord kan zijn op wat collega De Vreese heeft aangehaald: VDAB die met teams op het terrein mag 'uitbreken' en veel meer naar de mensen toe mag gaan. Dat sluit aan bij het antwoord dat ik heb gegeven aan mevrouw Malfroot.

De voorzitter: Mevrouw Malfroot heeft het woord.

Ilse Malfroot (Vlaams Belang): Minister, dank u wel voor uw antwoord.

Ik hoop dat u daar nog meer op zult inzetten dan u nu al plant te doen, want het wordt hoog tijd dat we de huidige inactieven hier gaan activeren. Mijnheer Ongena, dan kom ik graag even terug op wat u zei. U had het over Vlaamse huismoeders die nu niets krijgen en die onze partij inderdaad wil stimuleren om, als zij hebben gewerkt, toch tijdelijk thuis voor hun kinderen te kunnen zorgen. U maakt de vergelijking met de allochtone huismoeders, maar u vergeet daarbij te zeggen dat die allochtone huismoeders die op dit ogenblik thuis zijn, meer krijgen dan een half leefloon. Zij krijgen momenteel een volledig leefloon, want zij doen ook een beroep op het OCMW. U vergeet er ook bij te zeggen dat er nog heel veel allochtone mannen van niet-Europese afkomst zijn, namelijk vier op de tien, die ook niet werken. Mijnheer Ongena, zij krijgen dus dubbel. De vrouw krijgt, de man krijgt, ze krijgen dubbel kindergeld, ze krijgen een sociale woning, want in ons land van melk en honing worden zij natuurlijk niet aan hun lot overgelaten. Dat weet u ook. Hun mondje wordt wel goed gespijst, en naast de sociale woning krijgen ze natuurlijk ook nog sociale tarieven, waarop onze werkende mensen allemaal geen recht hebben. In dit land van melk en honing zijn ze dus meer dan goed bedeed. Het wordt hoog tijd dat zij hun verantwoordelijkheid nemen en beginnen bij te dragen aan onze sociale zekerheid in plaats van die af te romen. Mijnheer Ongena, dat kan alleen maar door strenger op te treden.

Minister, u moet werk maken van meer activering en misschien ook wel meer sanctionering indien blijkt dat zij lang werkloos zouden blijven, ook als ze bij hun inburgering worden verplicht om zich in te schrijven bij VDAB.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

**VRAAG OM UITLEG van Elke Sleurs aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over het toevoegen van een Nederlandse samenvatting aan een anderstalige onderzoekspaper
– 2836 (2021-2022)**

Voorzitter: de heer Robrecht Bothuyne

De voorzitter: Mevrouw Sleurs heeft het woord.

Elke Sleurs (N-VA): Minister, ook van mijnentwege welkom. Ik kom met een heel ander onderwerp, over een heel ander onderdeel van uw bevoegdheden, namelijk wetenschapsbeleid.

Onderzoek en ontwikkeling (O&O) is cruciaal voor de verankering van de Vlaamse kenniseconomie. Zelfbewust en veerkrachtig moeten we immers steeds uitgaan van ons eigen kunnen, onze creativiteit, ons vernuft en onze inventiviteit. Innovatie en wetenschap zijn cruciaal om oplossingen aan te reiken voor maatschappelijke uitdagingen.

De samenleving investeert fors in O&O en dat moet een aantoonbare impact en return hebben. De Vlaamse Regering – we hebben het daar vroeger met uw collega-minister Crevits al over gehad – zet daarom in op een innovatie-ecosysteem via het 'quadruple helix'-model. Dat model staat voor een intensieve samenwerking tussen kennisinstellingen, ondernemingen, overheid en burgers. We merken echter nog steeds een kloof tussen wetenschap en burgers. Met minister Crevits hebben we het daar dikwijls over gehad. De minister en de Vlaamse Regering hadden de ambitie om de wetenschapscommunicatie op maat van de burgers te versterken.

Heel wat wetenschappelijk onderzoek gebeurt in een andere taal dan het Nederlands en onderzoekspapers verschijnen dan logischerwijze in het Engels of in een andere taal. Met het oog op een vlotte verspreiding van de onderzoeksresultaten verschijnt dan ook het best een abstract in het Nederlands.

In het Vlaamse Regeerakkoord 2019-2024 staat op pagina 35-36 het volgende, en aangezien u nieuw bent in deze materie, ga ik het regeerakkoord toch even citeren: "Om resultaten van wetenschappelijk onderzoek vlot te kunnen verspreiden in Vlaanderen moet het Nederlands als wetenschapstaal overeind blijven. Binnen Europa moeten we ervoor ijveren om wetenschappelijke publicaties maximaal te ontsluiten zonder hoge kosten voor de instellingen of voor de gebruiker en los van dure platformen. Onderzoek gefinancierd door Vlaanderen, wordt steeds vergezeld van een beperkte vertaling in het Nederlands."

Minister, hoe wordt de doelstelling opgevolgd om bij een onderzoek dat door Vlaanderen wordt gefinancierd, steeds een abstract in het Nederlands te voorzien? Wat zijn de resultaten daarvan?

Wordt er voor ieder onderzoek effectief een abstract in het Nederlands gepubliceerd? Op welke manier wordt dit ter beschikking gesteld? Gebeurt dit via het FRIS-onderzoeksportaal (Flanders Research Information Space)?

Wordt dit principe meegenomen bij de principes en voorwaarden voor de financiering en ondersteuning van wetenschappelijk onderzoek door de Vlaamse instellingen zoals het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen (FWO)? Indien niet, op welke manier kan dat worden ingevoerd?

De voorzitter: Minister Brouns heeft het woord.

Minister Jo Brouns: Mevrouw Sleurs, dank u wel voor uw vragen.

FRIS verzamelt alle informatie over het publiek gefinancierd onderzoek in Vlaanderen. Deze informatie over onderzoekersprojecten en -resultaten en publicaties is raadpleegbaar, zoals u weet, op www.researchportal.be. Het is vrij eenvoudig: wanneer een project Vlaams gefinancierd is, is een abstract in het Nederlands verplicht. Ook geldt een verplichting voor het publiceren van onderzoeksresultaten voor bepaalde financieringskanalen om dossiers te kunnen afsluiten. Jaarlijks voert FRIS steekproefsgewijs kwaliteitscontroles uit om dat na te gaan. Indien blijkt dat informatie niet correct is of onvolledig, worden onderzoeksinstellingen gevraagd om de juiste informatie aan te leveren. Met andere woorden, zowel technisch als inhoudelijk wordt ervoor gezorgd dat projecten gefinancierd met Vlaamse middelen een Nederlandstalige abstract hebben in het FRIS-onderzoeksportaal, een website die voor iedereen toegankelijk is.

Mevrouw Sleurs, dit principe is verplicht en wordt dus meegenomen bij elk project dat door Vlaanderen wordt gefinancierd. Ook bij het FWO wordt deze doelstelling dus gerealiseerd bij elke aanvraag. Bij het FWO wordt een abstract van het onderzoek in het Nederlands gevraagd via het aanvraagformulier. De onderzoeken worden vervolgens ook met vermelding van het Nederlands abstract opgenomen in de FWO-databank en van hieruit doorgeschreven naar FRIS.

De voorzitter: Mevrouw Sleurs heeft het woord.

Elke Sleurs (N-VA): Minister, dank u wel voor uw antwoord. Dat is geruststellend, maar ik wil toch vragen om van heel nabij te volgen of dat ook wel degelijk gebeurt, in het portaal, natuurlijk, maar ook bij het FWO, en ook bij andere zaken. Ik stel deze vraag immers naar aanleiding van incidenten waarvan we op de hoogte werden gesteld en waarbij dit niet het geval zou zijn. Ik denk dat dit belangrijk is. Het staat ook duidelijk in het regeerakkoord, maar dit is niet alleen daarom belangrijk. Het is toch een bezorgdheid. Met minister Crevits hebben we heel hard gewerkt aan de wetenschapstoegankelijkheid, aan de communicatie daarvoor. We hadden daarvoor de volle steun van dit parlement, van de minister zelf en van de Vlaamse overheid. Ik hoop dus dat we die in de toekomst kunnen blijven behouden en er nauwgezet op toezien dat dit engagement ook in de realiteit wordt uitgevoerd.

De voorzitter: De heer De Roo heeft het woord.

Stijn De Roo (cd&v): Voorzitter, ik heb geen bijkomende vraag, maar ik wil het pleidooi van collega Sleurs ondersteunen, ook vanuit een ander opzicht, namelijk de heel grote uitdaging die we hebben op het vlak van wetenschapscommunicatie en de toegankelijkheid van ons wetenschappelijk onderzoek. Als het FRIS-onderzoeksportaal wordt gebruikt door een breed publiek, dan lijkt het me inderdaad ook nodig dat dat publiek de informatie in de eigen voertaal kan vinden en op basis daarvan ook verder kan klikken naar de wetenschappelijke communicatie en de wetenschappelijke publicaties, waar het Engels natuurlijk de logische voertaal is, ook om ons internationaal verder op de kaart te zetten.

De voorzitter: Minister Brouns heeft het woord.

Minister Jo Brouns: Mevrouw Sleurs, ik kan me aansluiten bij uw slotbeschouwing over die toegankelijkheid van het wetenschappelijk onderzoek en de wetenschapscommunicatie. Dat deel ik volledig. U hebt wat dat betreft dus ook in mij een bondgenoot.

De voorzitter: Mevrouw Sleurs heeft het woord.

Elke Sleurs (N-VA): Minister, dank u. Dat is voldoende. Ik denk dat de aandacht is getrokken en dat u ook op de hoogte bent van onze bezorgdheden.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Andries Gryffroy aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over het VARIO-advies 'Visie op een goede beleidsmix tussen vrije en thematische steun voor O&O in Vlaanderen'
– 3098 (2021-2022)

Voorzitter: de heer Robrecht Bothuyne

De voorzitter: De heer Gryffroy heeft het woord.

Andries Gryffroy (N-VA): De regio's zijn een belangrijke motor voor onderzoek en ontwikkeling (O&O). Innovatie blijft dus een rode draad in het beleid van deze regering. Het is de sleutel tot de creatie van meerwaarde en groei. De onderzoeksinstellingen en de bedrijven zijn een onderdeel van een economisch weefsel dat proactief inspeelt op nieuwe technologieën en maatschappelijke uitdagingen. Innovatie vormt de basis om de productiviteit en de competitiviteit van onze bedrijven te verhogen. Vlaanderen bereikt de Europese doelstelling dat 3 procent van het bbp naar investeringen in O&O gaat. Zo kan Vlaanderen als bescheiden regio een belangrijke plaats innemen.

De overheid moet een stimulerende omgeving creëren door drempels en risico's weg te nemen en te focussen op excellentie. Deze omgeving moet leiden tot belangrijke wetenschappelijke doorbraken en innovatieve ontwikkelingen. Dat kan door verkokering tegen te gaan en in te zetten op samenwerking en cofinanciering, met de focus op een multi- of interdisciplinaire aanpak.

Er is een belangrijk spanningsveld tussen een bottom-upaanpak en een meer thematische of missiegerichte aanpak. Onze fractie gelooft heel sterk in een bottom-upbenadering. De overheid moet met andere woorden niet de inhoud van het onderzoek of de aanpak van het onderzoek bepalen. Dat is een verantwoordelijkheid voor de bedrijven en de onderzoeksinstelling zelf. Als overheid hebben we geen glazen bol en kunnen we dus onmogelijk gaan voorspellen welke toepassingen in de toekomst zullen worden geïntroduceerd. Door als overheid te veel richting te willen geven, bestaat het gevaar voor een tunnelvisie waardoor we bepaalde opportuniteiten misschien kunnen mislopen.

De Vlaamse Adviesraad voor Innoveren en Ondernemen (VARIO) publiceerde een advies naar aanleiding van de vraag van uw voorgangster, minister Crevits, naar "een juiste beleidsmix in Vlaanderen tussen de eerder traditionele bottom-upkanalen en de meer thematisch/missiegerichte aanpak". In de conclusie geeft VARIO aan dat er internationaal heel veel variatie is en dat er niet één goede praktijk is waaraan Vlaanderen zich zou kunnen spiegelen.

Men schetst een beeld van de verhouding tussen de besteding van de Vlaamse middelen aan vrije – bottom-up –, en thematische – top-down – O&O. Zo stelde men vast dat de Vlaamse O&O-middelen zijn toegenomen en dat ongeveer 70 procent wordt besteed aan het vrij onderzoek, dus bottom-up. Toch stelt men vast dat dit percentage daalt. De budgetten voor de strategische onderzoekscentra (SOC's) maken circa de helft van de thematische middelen uit.

Net zoals onze fractie hecht ook VARIO dus een heel groot belang aan de bottom-upkanalen. VARIO geeft aan dat het moeilijk is om een ideale verhouding naar voren te schuiven en schuift eigenlijk acht aanbevelingen of principes naar voren: zorg voor een helder strategisch kader met duidelijke langetermijndoelstellingen; maak objectieve, heldere en standvastige keuzes en houd ze breed; zet beleidsmixevaluaties op en onderzoek hoe de individuele instrumenten, alsook de totale mix aan instrumenten bijdragen aan de doelstellingen; houd het effectief realiseren van doelstellingen of missies voor ogen en kijk ruimer dan financiële middelen; bewaar en koester bottom-upkanalen, door transparanter te zijn in

verband met thematische initiatieven in de bottom-upkanalen en door in kaart te brengen hoe bottom-upkanalen uit zichzelf bijdragen aan maatschappelijke doelstellingen – dat kan ook door maatschappelijke impact beperkt in te brengen in bottom-upkanalen, maar houd dat erg breed om de vrijheid niet in de weg te staan en besteed bijzondere aandacht voor het fundamenteel onderzoek; zorg voor optimale voorwaarden voor bedrijven om aan doelstellingen en missies bij te dragen; houd het steuninstrumentarium eenvoudig en transparant; investeer ten slotte vanuit alle beleidsdomeinen voldoende in beleidsondersteunend onderzoek, in functie van evidencebased beleid.

Dat zijn dus de acht aanbevelingen die VARIO heeft geformuleerd om de bottom-upkanalen te gaan versterken. Op basis van dit advies heb ik de volgende vragen, minister.

Wat is uw standpunt over de aanbevelingen in het VARIO-advies? Hoe kunnen de aanbevelingen en principes in de praktijk worden omgezet?

Op welke manier zullen deze aanbevelingen worden meegenomen om het toekomstig ondersteuningsinstrumenten- en O&O-beleid uit te tekenen?

Hoe wordt het spanningsveld tussen bottom-up en top-down O&O bewaakt?

De voorzitter: Minister Jo Brouns heeft het woord.

Minister Jo Brouns: Dank u wel, collega Gryffroy.

Toen ik mijn voorbereiding hier zag, had ik het gevoel dat u toegang had tot onze OneDrive van het kabinet, want u hebt inderdaad al heel exhaustief de verschillende aanbevelingen overlopen. Maar we zullen daar zo dadelijk nog even bij stilstaan.

Het VARIO-advies waarnaar u verwees, verwijst in de titel naar een goede beleidsmix tussen vrije en thematische steun voor O&O in Vlaanderen. In dat verband hebben ze een achttal aanbevelingen geformuleerd waar wij grosso modo kunnen achterstaan. U hebt ze al genoemd. Het zijn wel relatief algemene aanbevelingen, waardoor het enigszins jammer is dat ze nog geen concrete richtlijnen kunnen zijn waarop we ons verder kunnen inspireren. We kunnen er nog even snel doorgaan, want u hebt ze inderdaad al allemaal aangehaald.

Ik denk inderdaad dat strategische beleidsdoelstellingen belangrijk zijn. We vinden die ook terug in het regeerakkoord, in de beleidsnota en in het plan Vlaamse Veerkracht.

Het tweede betreft de objectieve keuzes, en met een voldoende open blik kijken naar de uitdagingen. Ook daar kunnen wij ons uiteraard in vinden. Het is belangrijk dat we voldoende wendbaar zijn, gelet op al de grote uitdagingen die op ons afkomen. Corona was misschien een mooi voorbeeld, om snel te schakelen en op dat vlak ook blijvend bij te stellen. Op dat vlak zijn er heel wat specifieke oproepen gelanceerd door mijn voorganger Hilde Crevits, vanuit Innovatie.

Wat de evaluaties betreft denk ik dat ik inderdaad wel mag stellen dat ik iemand ben die heel sterk gelooft in een evidencebased en datagedreven beleid. Dat is een aanbeveling die we ook bijzonder ter harte nemen bij het uitvoeren van, bijvoorbeeld, de Vlaamse Brede Heroverweging (VBH).

Aanbeveling vier gaat over verder kijken dan enkel de middelen voor onderzoek en ontwikkeling. Dat is voor ons ook een evidentie. Kijk naar het Agentschap Innoveren en Ondernemen (VLAIO), waar we naast subsidies ook een volwaardige

dienstverlening met externe partners voor onze innovatieve ondernemers hebben uitgebouwd.

Wat de vijfde aanbeveling betreft houdt u terecht een pleidooi voor het behoud van de bottom-up benadering. Net als u geloof ik daar ook sterk in.

En uiteraard is de vrijheid van het academisch onderzoek iets wat we moeten koesteren. Onze kenniscentra en onderzoeksinstellingen leven natuurlijk in de wereld en met de blik op de wereld. Zij weten ook waar de uitdagingen liggen en anticiperen daarop met hun onderzoek.

Aanbeveling zes gaat over het creëren van optimale condities waarin bedrijven bijdragen kunnen leveren aan missies of maatschappelijke doelstellingen. Daarvan kan een mooi voorbeeld gegeven worden in het programma van Innovatieve Overheidsopdrachten, waarbij we overheden proberen te stimuleren om hun uitdagingen op tafel te leggen en met bedrijven aan de slag te gaan om samen innovatieve oplossingen te zoeken voor de grote uitdagingen van vandaag.

Aanbeveling zeven stelt dat we de steuninstrumentaria eenvoudig moeten houden. Dat moeten we uiteraard ook volgen. Zeker voor kmo's moeten we de drempels zo laag mogelijk houden, natuurlijk in een combinatie van eenvoud met maximale impact voor economie en samenleving.

Aanbeveling acht, ten slotte, is een pleidooi om beleidsondersteunend onderzoek te blijven ondersteunen, iets wat we uiteraard ten volle onderschrijven.

Wat uw tweede vraag betreft, hoe we met die aanbevelingen nu concreet aan de slag zullen gaan: daarop hebben we al grotendeels geantwoord door de acht aanbevelingen positief te beantwoorden. Daar zijn we eigenlijk al mee bezig. De principes die VARIO aanreikt, bevatten op dat vlak weinig nieuwe elementen.

Hoe wordt het spanningsveld tussen bottom-up en top-down O&O bewaakt? Daarover mogen we misschien een iets meer uitdagend statement maken: het is goed dat er een spanningsveld is. Dat zorgt ervoor dat we heel bewust met onze bescheiden Vlaamse euro's omgaan, en beide kanalen blijven beoordelen op hun verdienste. Het VARIO-advies geeft geen indicatie dat de verhoudingen nu niet goed zouden liggen. Ik denk wel dat we voldoende impact van de bedrijfssteun mogen verwachten, maar dit betekent voor mij niet dat het bottom-upkarakter zou worden uitgehold.

Ik ga het hierbij laten. Misschien kunnen we in een tweede ronde nog verdergaan.

De voorzitter: De heer Gryffroy heeft het woord.

Andries Gryffroy (N-VA): Minister, dank u. Misschien bent u niet goed gebriefd door uw kabinet, maar ik heb inderdaad toegang tot jullie OneDrive, dus tot de antwoorden en de vragen. Dat is big brother.

De voorzitter: Transparantie kan heel mooi zijn.

Andries Gryffroy (N-VA): Neen, je vindt dat gewoon terug in het advies van VARIO zelf. Ik heb daar dus de OneDrive niet voor hoeven aan te spreken. U hebt echter inderdaad een punt als u zegt dat de analyse van VARIO ook weinig concreet is. Dat is inderdaad algemeen, net omdat zij veeleer kijken naar bottom-up dan naar top-down.

Punt zeven stelt dat men het steuninstrumentarium eenvoudig en transparant moet houden. Ik weet dat dat geen eenvoudige oefening is, maar ik denk dat daar nog wel wat werk aan is, want hoe moeilijker men dat maakt, hoe minder bedrijven beslissen daaraan mee te doen, waardoor er misschien opportuniteiten worden

gemist. Anderzijds, hoe gemakkelijker je dat maakt, hoe meer kans je ook hebt dat de ondersteuning voor een stuk zou kunnen worden misbruikt. Ik denk dus dat je wat dat betreft een beetje in een catch 22 zit. Als we het te eenvoudig maken, zullen we misschien een aantal projecten naar boven zien komen waarvan we achteraf zeggen dat dat niet de bedoeling was, bijvoorbeeld gezien de andere punten die VARIO aankaart. Ik meen echter wel dat er meer mogelijk moet zijn wat transparantie betreft, en zeker wat communicatie betreft. Je ziet immers dat het vooral de grote en middelgrote bedrijven zijn die het meest gebruikmaken van dergelijke ondersteuning. De kmo's hinken hopeloos achterop, en dat heeft vooral te maken met het feit dat ze daar onvoldoende tijd aan kunnen besteden, maar ook omdat ze door de bomen het bos niet meer zien, omdat het allemaal veel te complex is voor hen. Daardoor doen ze daar niet aan mee, beslissen ze het maar zonder te doen. Daardoor zijn er misschien projecten die zelfs niet van de grond komen.

Minister, mijn bijkomende vragen zijn dus de volgende. Hoe gaat u dat steun-instrumentarium dan wel aanpakken, rekening houdend met de catch 22 tussen te eenvoudig en iets stringenter, en vooral, hoe gaat u dat aanpakken qua transparantie en communicatie?

Wat dat spanningsveld tussen bottom-up en top-down betreft: we zien gewoon dat dit is gedaald van 70 naar 66,5 procent. Je kunt zeggen dat dat niet dramatisch is, maar ik denk wel dat we die evolutie in de gaten zouden moeten houden. Mocht over een jaar of twee jaar blijken dat dat verder daalt, bijvoorbeeld naar 60 procent, dan vind ik dat wel alarmerend, want dan betekent dat wel degelijk dat men veel meer overheidssturend gaat werken, dus veel meer top-down dan bottom-up. Hoe gaat u dat spanningsveld bewaken, opdat we toch ergens rond die 65 à 70 procent zouden zitten?

De voorzitter: Minister Brouns heeft het woord.

Minister Jo Brouns: Collega Gryffroy, ik deel uw mening volledig. We zitten daar inderdaad met een spanningsveld. Ik denk dat we daaraan moeten durven vast te houden. Ik denk dat u het met mij eens bent dat we de lat voldoende hoog moeten houden. Het onderzoek moet impact hebben, moet die maatschappelijke relevantie kunnen bevestigen. In die zin denk ik dat we ook wat dat betreft de kmo's maximaal moeten begeleiden, opdat ze over die lat kunnen blijven gaan. Ik denk dat op die manier het evenwicht kan worden behouden: de lat voldoende hoog leggen, en er moet impact zijn, maar als er zijn die daar niet alleen toe kunnen komen, dan moeten die de nodige omkadering en begeleiding krijgen. Daarbij is er natuurlijk ook een belangrijke rol weggelegd voor VLAIO.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Andries Gryffroy aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over een gedragscode tegen buitenlandse inmenging in onderzoek en ontwikkeling – 3099 (2021-2022)

Voorzitter: de heer Robrecht Bothuyne

De voorzitter: De heer Gryffroy heeft het woord.

Andries Gryffroy (N-VA): De grijze hersencellen zijn de belangrijkste grondstof die we in Vlaanderen hebben en die moeten we niet in het buitenland gaan aankopen, die hebben we zelf. Door een slimme inzet van de middelen kunnen we als bescheiden regio zelfs het verschil maken en daarin een voorstrektersrol gaan vervullen. Volgens het Regionaal Innovatie Scorebord (RIS) is Vlaanderen een innovatieleider in Europa. Dat is een prestatie waar we terecht trots op mogen zijn.

Dat kan alleen door slimme samenwerkingen aan te gaan. Samenwerking en het delen van resultaten leiden tot excellentie, maar we mogen daarbij niet naïef zijn. Sommige partners hebben niet altijd dezelfde nobele doelstellingen met de wetenschappelijke samenwerkingen.

Naar aanleiding van de coronacrisis en de enorme impact ervan voor onze ondernemingen hebben we het in dit parlement regelmatig gehad over de screening van buitenlandse directe investeringen en het beschermen van onze beloftevolle ondernemingen, de zogenaamde kroonjuwelen. Er zijn heel wat innovatieve start-ups, scale-ups en kmo's die baanbrekend werk verrichten en zo cruciaal zijn voor innovatie in onze exportgerichte regio.

In De Tijd van 21 mei 2022 werd aangegeven dat imec, het internationaal gereputeerde onderzoekscentrum, in het verleden samenwerkte met universiteiten met een link naar Chinese defensie- en inlichtingendiensten. Imec is voor ons een belangrijke speler, het verzamelt veel topwetenschappers en speelt een heel belangrijke rol in de Europese Chips Act. Imec stelt dat er intussen gewerkt wordt met een strengere screening, namelijk de China Defence Universities Tracker.

Bovendien vraagt imec aan de Vlaamse en de federale overheid om een breed gedragen officiële gedragscode uit te werken tegen buitenlandse inmenging in onderzoek en ontwikkeling (O&O). De Europese Commissie heeft de 'EU guidelines for tackling research and innovation (R&I) foreign interference' gepubliceerd en diverse landen hebben op basis daarvan reeds een code uitgewerkt.

Daarom heb ik volgende vragen voor u, minister.

Wat is uw standpunt ter zake om samen met de federale overheid een officiële gedragscode uit te werken tegen buitenlandse inmenging in O&O? Wat is het standpunt van de onderzoeksinstellingen, universiteiten en ondernemingen? Ik vraag hier dus naar twee standpunten.

Wat zou de meerwaarde kunnen zijn van deze gedragscode? Welke elementen moeten daarbij zeker worden meegenomen? Hoe kan het bijdragen om risicovolle samenwerkingen te vermijden?

Hoe pakken de buurlanden of de Europese Unie het aan? Hoe kan er daarover beter worden samengewerkt?

De voorzitter: Minister Brouns heeft het woord.

Minister Jo Brouns: Ik denk dat ik mijn standpunt eigenlijk in één woord kan samenvatten: absoluut noodzakelijk. Zonder samenwerking met het federale niveau geen kennisveiligheid. Geen beleid rond kennisveiligheid in Vlaanderen zonder een goede samenwerking met het federale niveau.

Ik geef het voorbeeld van de Staatsveiligheid, die vandaag opleidingen en trainingen aanbiedt voor onderzoekers en bedrijven die naar risicovolle landen gaan. Staatsveiligheid verleent ook vertrouwelijke adviezen voor de bescherming van wetenschappelijk en economisch potentieel in België. Het spreekt voor zich dat dat uitermate relevant en nuttig is, en wat mij betreft ook noodzakelijk, maar dat kan uiteraard dus enkel in samenwerking met het federale niveau, in casu bijvoorbeeld de Staatsveiligheid.

Binnen een gedragscode zouden dergelijke trainingen aan onderzoekers en bedrijven kunnen worden opgelegd enzoverder, als ze naar een land met een hoogrisico-potentieel trekken. Dat zou een voorbeeld kunnen zijn: een training volgen bij de Staatsveiligheid als voorwaarde.

Ook de onderzoeksinstellingen, universiteiten en ondernemingen zijn zich heel bewust van de risico's en houden contact met, en doen dat in samenwerking met, de federale diensten.

Wat is de meerwaarde van zo'n gedragscode? Welke elementen moeten daarin zeker worden opgenomen? Hoe kan het bijdragen om risicovolle samenwerkingen te vermijden? In een open economie zoals de onze, waarin heel wat kennis en info worden gedeeld, er internationale handel is, alsook wetenschappelijke en economische uitwisseling, is internationale samenwerking absoluut een verrijking. Het is ook een noodzaak voor het Vlaamse ecosysteem, maar de kennisveiligheidsrisico's zullen in die context inderdaad nooit helemaal kunnen worden weggewerkt. Het is helemaal niet uit te sluiten dat er altijd een risico zal zijn. Ik denk dat de risicoanalyses daar ook cruciaal zijn en alle inspanningen er minstens toe moeten leiden dat de risico's worden beperkt.

Een gedragscode zou een geheel moeten zijn van praktische richtlijnen om de kennisveiligheidsrisico's te reduceren en/of een kader te bieden waarbinnen instellingen een eigen procedure kunnen ontwikkelen. De concrete invulling van een dergelijke gedragscode vormt dus nu ook het voorwerp van overleg en reflectie, ook in nauwe afstemming met alle betrokken actoren. Zo is er begin 2021 onder impuls van mijn voorganger, minister Crevits, een werkgroep kennisveiligheid opgericht met vertegenwoordigers van alle belanghebbenden.

In het artikel waar u naar verwijst, konden we inderdaad samen lezen dat de universiteiten en imec al een doorlichting doen van de instellingen of individuen waarmee ze samenwerken of plannen om mee samen te werken.

Als we kijken naar de buurlanden stellen we vast dat alle buurlanden, dus met inbegrip van België, deelnemen aan het 'EU Knowledge Network on China' en de 'Core Group China'. Het is tevens de verwachting dat vele Europese lidstaten zullen deelnemen aan actie nummer drie van de beleidsagenda van de Europese Onderzoeksruimte, met name de 'academic freedom' waarbij 'foreign interference' het tweede subthema vormt. Vlaanderen heeft in ieder geval de intentie om deel te nemen aan die actie. Ik denk dat ook wel mag worden opgemerkt dat we ons niet enkel moeten beperken tot China.

Landen zoals Frankrijk, Duitsland en Finland ontwikkelen of publiceerden recent ook aanbevelingen. Zoals in het krantenartikel wordt vermeld, staan onze noorderburen in Nederland al verder en kunnen zij als een inspirerend voorbeeld dienen. Uit kamerbrieven blijkt dat ze daar al beschikken over een leidraad en kennisveiligheidsloket. Onze administratie staat dan ook al een tijdje in contact met de Nederlandse collega's en bekijkt hoe we nauwer met elkaar kunnen samenwerken. We worden met dezelfde problematiek geconfronteerd en hebben er dus baat bij om een heel werkbare balans te vinden tussen onze Europese waarden van vrijheid en openheid van onderzoek en handel enerzijds, en de bescherming tegen ongewenste beïnvloeding en het stelen van intellectuele eigendom, anderzijds.

De voorzitter: De heer Gryffroy heeft het woord.

Andries Gryffroy (N-VA): Dank u voor het antwoord.

U zegt dat er nog andere landen dan China zijn. Dat is juist, maar ik denk wel dat China op zijn manier, een zeer slimme manier, de koploper is als het gaat over het proberen bloemen plukken bij ons, om er dan bij hen honing mee te maken. Ik denk dat zij op dat vlak wel aan de top staan. Ik denk dat we ons wel in eerste instantie moeten focussen op een land als China.

Ik heb nog bijkomende vragen. Ik veronderstel dat de andere stakeholders zoals universiteiten en andere onderzoeksinstituten even positief zijn als imec als het gaat over het opstellen van een gedragscode?

U zegt dat u bezig bent met de gedragscode. Ik hoor al sinds 2021 dat uw voorganger betrokken is bij het opstarten van bepaalde gesprekken. Maar wat is dan de timing daarvan? Wanneer kunnen we komen tot een effectieve gedragscode? Als we kijken naar de Europese 'guidelines', dan past een opdeling bij Staatsveiligheid bij 'values', 'partnership' en 'cybersecurity', maar zij hebben ook een punt van 'governance', waar ze duidelijk spreken over: "Publish a Code of Conduct for Foreign Interference" en "Establish a Foreign Interference Committee". Dat zijn twee punten die heel duidelijk in die guidelines staan. De vraag is of we voor die gedragscode moeten wachten op een samenwerkingsovereenkomst met de federale overheid. Of kunnen we dat gewoon niet als Vlaanderen opstellen?

De voorzitter: Minister Brouns heeft het woord.

Minister Jo Brouns: Dank u wel, collega Gryffroy, voor de bijkomende vragen. Ik ben het met u eens dat de focus op China moet blijven liggen. Akkoord. Maar er is nog meer op de wereld dan China. Maar geen enkel probleem met die focus. Ik wil graag bevestigen dat dat de juiste focus is.

Wat de andere stakeholders betreft, is er inderdaad een positief engagement om tot de gedragscode te komen. Er is inderdaad veel draagvlak voor om daartoe te komen. U vraagt naar een concretere timing. Daar heb ik op dit ogenblik geen concrete datum voor. Het overleg loopt. We gaan dat binnen de schoot van de Vlaamse Regering verder afstemmen.

De voorzitter: Collega Gryffroy heeft het woord.

Andries Gryffroy (N-VA): Ik had nog de vraag gesteld of dat een samenwerking moet zijn met de federale overheid dan wel of we die gedragscode ook enkel binnen Vlaanderen kunnen opmaken?

De voorzitter: Minister, kunnen we dat zelf, of moeten we dat in samenwerking met de federale overheid doen?

Minister Jo Brouns: Het is een terechte vraag. We kunnen dat alleen. Maar ik denk dat u het met me eens bent dat we daarvoor de Staatsveiligheid nodig hebben.

De voorzitter: En dus dat een samenwerking met de federale collega's nuttig kan zijn.

Collega Gryffroy heeft nog een slotbedenking om daarop te reageren.

Andries Gryffroy (N-VA): Dat je moet samenwerken met de Staatsveiligheid, daarmee ga ik akkoord. Maar ik heb enkel maar schrik dat als het dan het uiteindelijk zal gaan over het opstellen van een concrete code en het samenstellen van een soort comité, en als je dan moet wachten tot de andere partners, dus de andere gewesten, mee zijn, je dan kunt wachten op Godot, want zij hebben een andere filosofie over export dan wij. Ik zou zeggen: ja, samenwerken met het federale niveau als het gaat over cybersecurity en staatsveiligheid, maar als het gaat over een code, denk ik niet dat we moeten wachten tot we een Belgische code hebben, maar dat we dat evengoed kunnen doen op het Vlaamse niveau.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Andries Gryffroy aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over het strategisch onderzoekscentrum Flanders Make – 3105 (2021-2022)

Voorzitter: de heer Robrecht Bothuyne

De voorzitter: De heer Gryffroy heeft het woord.

Andries Gryffroy (N-VA): Flanders Make, het strategisch onderzoekscentrum (SOC) voor de Vlaamse maakindustrie, heeft als doel om op de lange termijn de internationale competitiviteitspositie van de Vlaamse maakindustrie te versterken. Om dat doel te bereiken worden ondernemingen met industriegedreven, precompetitief en uitmuntend onderzoek in twee toepassingsdomeinen ondersteund: de producten – dat zijn dan voertuigen en machines – en de productie of assemblage.

Flanders Make is bovendien een centrale actor voor de transitie naar een gedigitaliseerde industrie. Vlaanderen investeert fors in Flanders Make. Zoals beschreven in de begroting van 2022 wordt er 45,635 miljoen euro, inclusief een structurele verhoging van 6,5 miljoen euro, voorzien.

We lezen eveneens dat er een evaluatie is voorzien met het oog op een nieuw convenant voor de werkingsperiode 2023-2027. Die verhoging zal dus ook aan die evaluatie worden gekoppeld. Normaal gezien moeten we halfweg dit jaar de evaluatie moeten kunnen zien.

Minister, kunt u een tipje van de sluier oplichten over het plan van aanpak van deze evaluatie? Hoe zal die worden uitgevoerd? Of is die al uitgevoerd?

Wat is de stand van zaken van de evaluatie van de werking van Flanders Make met het oog op een nieuw convenant? Wanneer zal deze evaluatie worden opgeleverd?

Wat is de timing voor de opmaak van dit nieuw convenant? Wat zullen de key performance indicators (KPI's) zijn en hoe zullen deze worden bepaald?

De voorzitter: Minister Brouns heeft het woord.

Minister Jo Brouns: Dank u wel, mijnheer Gryffroy.

Ik herinner me nog heel goed de tijd dat Flanders Make werd opgericht. U weet dat dat in de nasleep van de sluiting van Ford Genk is gebeurd. Toen werd de vraag gesteld naar de toekomst van de maakindustrie in Vlaanderen. Om die duurzaam te versterken was een SOC noodzakelijk. Daar lag de kiem van Flanders Make.

Zoals bepaald in het W&I-decreet (Wetenschap en Innovatie) en gespecificeerd in het convenant tussen het Vlaamse Gewest en Flanders Make wordt de evaluatie georganiseerd door het Departement Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI). EWI stelde een plan van aanpak voor deze evaluatie op. Kort samengevat wordt in overeenstemming met de betreffende regelgeving de algemene werking van Flanders Make geëvalueerd aan de hand van de strategische en operationele doelstellingen en de KPI's die in het convenant zijn vooropgesteld. Voor de uitvoering van deze evaluatie is via een overheidsopdracht een extern bureau ingeschakeld.

Wat de praktische aanpak van de evaluatie betreft, worden verschillende methodieken samengebracht om tot conclusies en aanbevelingen te komen voor de toekomst. In eerste instantie stelde Flanders Make een zelfevaluatie op die terugblijkt op het verleden en vooruitblijkt naar de toekomst. Verder werd een beroep gedaan op het Expertisecentrum O&O Monitoring (ECOOM) voor een bibliometrische analyse van de onderzoekoutput van Flanders Make. Deze output werd

onder meer uitgezet tegenover gelijkaardige buitenlandse instellingen. Daarnaast werd Flanders Make ook in zijn algemene werking vergeleken of gebenchmarkt met drie gelijkaardige buitenlandse instellingen. Tevens werd er een plaatsbezoek georganiseerd waarbij een panel van internationale experts onder meer de werking en de toekomstambities van Flanders Make tegen het licht hield.

Wat is de stand van zaken van de evaluatie? Het merendeel van het evaluatieproces is ondertussen afgehandeld en begin juni wordt een ontwerp van eindrapport verwacht dat door de evaluatiestuurgroep gevalideerd moet worden. We hopen dat de deadline die naar voren werd geschoven, 30 juni 2022, zal worden gehaald en dat de afronding dan gerealiseerd zal zijn.

Het is de bedoeling dat voor het einde van dit jaar de onderhandelingen over een nieuw convenant tussen het Vlaamse Gewest en Flanders Make worden afgerond en dat een nieuw convenant door de Vlaamse Regering wordt goedgekeurd. De KPI's worden, net als de andere bepalingen van het convenant, in de evaluatie onder de loep genomen en de conclusies en aanbevelingen hieromtrent worden in de beleidsvoorbereiding en in de onderhandelingen voor een nieuw convenant meegenomen. Daarom is het momenteel nog te vroeg om een antwoord te kunnen geven op de vraag wat de KPI's in een nieuw convenant zullen zijn.

De voorzitter: De heer Gryffroy heeft het woord.

Andries Gryffroy (N-VA): Voor alle duidelijkheid: is eind juni de eerste draft klaar en wordt het dan eind juli definitief opgeleverd? Zo heb ik het begrepen. U sprak over het einde van deze maand, maar ik denk dat dat even fout was.

Ik heb nog een bijkomende vraag. Ik veronderstel dat we in de eerste zitting na het politiek reces dit evaluatieproces in deze commissie kunnen bespreken of is dat 'not done'? Kunnen we dat doen? Want het gaat uiteindelijk wel over 45 miljoen euro waarin een structurele verhoging van 6,5 miljoen euro zit. Er komt toch 15 procent bij en dan vind ik wel dat die evaluatie moet worden besproken in deze commissie, waarbij we ook iets te zeggen moeten hebben over het nieuw convenant en de KPI's.

De voorzitter: Minister Brouns heeft het woord.

Minister Jo Brouns: Wat de timing betreft, mijnheer Gryffroy, verwacht ik heel kortelings een ontwerp van eindrapport. Dat zou begin juni zijn, dus nu. De deadline voor de afronding van de evaluatie is voor 30 juni voorzien, het einde van deze maand. Een gedachtewisseling kan natuurlijk als alles is afgerond. Dat is denk ik een goed voorstel.

De voorzitter: De heer Gryffroy heeft het woord.

Andries Gryffroy (N-VA): Dank u. De data zijn duidelijk. Ik wil onze dierbare commissievoorzitter dan vragen of dit kan worden opgenomen in de agenda, meteen na het politiek reces. We kunnen deze evaluatie en de inhoud van een nieuw convenant hier dan intern bespreken. Het gaat over veel geld en zeker over een belangrijke substantiële verhoging en dan vind ik wel dat wij hierover als controlerend orgaan tot in de details van gedachten moeten kunnen wisselen.

De voorzitter: We zullen vragen dat de documenten aan de commissie worden bezorgd, zodat het nodige controlerende werk kan gebeuren. Dan kan eventueel worden gekeken hoe we daarmee in de agenda en in de regeling der werkzaamheden kunnen omgaan.

De vraag om uitleg is afgehandeld.